



Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

**Zavedení a průběh terénní služby pro děti a mládež v nové
lokaliře a vznik nízkoprahového zařízení**

Bakalářský projekt

Autor: Martin Pařov
Vedoucí práce: PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářský projekt vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Ve Frýdku-Místku

.....

Martin Pařov

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářského projektu PhDr. Jiřímu Pospíšilovi, Ph.D. za odborné směřování a kolegiální přístup.

Děkuji manželce za toleranci a trpělivost v časech, kdy jsem trávil celé víkendy s počítačem místo toho, abych byl s ní a s naší dcerou.

Děkuji Bohu za inspiraci a sílu, díky kterým jsem mohl tuto práci dokončit.

Obsah

Úvod	6
1. Základní informace o projektu	7
1.1. Cíle a popis projektu	7
1.2. Inovativní potenciál projektu	8
1.3. Rizika projektu a možnosti jejich řešení	9
1.4. Harmonogram projektu	9
2. Teoretická východiska projektu	11
2.1. Teorie terénní služby	11
2.2. Základní přínosy terénní služby	15
2.3. Nevýhody terénní služby	16
2.4. Teorie NZDM	17
2.5. Základní přínosy NZDM	18
2.6. Nevýhody NZDM	19
3. Cílová skupina	21
3.1. Popis cílové skupiny	21
3.2. Rizika cílové skupiny	22
3.3. Způsoby předcházení a eliminace problému	24
3.4. Přínos projektu pro cílovou skupinu	26
4. Klíčové aktivity projektu	29
4.1. Zavedení a průběh terénní služby ve vybrané lokalitě	29
4.1.1. Průzkum a vyhledávání	30
4.1.2. Kontaktní část	32
4.1.3. Část podpory	34
4.2. Kontaktní práce na pravidelném stanovišti	37

4.2.1.	Část pohybová	38
4.2.2.	Část komunikační a poznávací	42
4.2.3.	Část konzultační	45
4.3.	<i>START – podpora klientů ve volnočasových aktivitách</i>	46
4.3.1.	Aktivní odpoledne	47
4.3.2.	Podpora volnočasových aktivit klientů mimo oblast sociálních služeb	49
4.4.	<i>Zřízení NZDM</i>	50
4.4.1.	Zapsání NZDM do registru poskytovatelů sociálních služeb	51
4.4.2.	Hledání a výběr vhodného prostoru pro zřízení NZDM	51
4.4.3.	Zabezpečení materiálního a technického vybavení klubu	52
4.5.	<i>Činnost v rámci NZDM</i>	52
4.5.1.	Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti	53
4.5.2.	Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím	56
4.5.3.	Sociálně terapeutické činnosti	57
4.5.4.	Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí	59
5.	Personální zabezpečení projektu	61
6.	Rozpočet projektu	63
7.	Zdroje financování	64
8.	Udržitelnost projektu	66
	Závěr	69
	Seznam literatury a použitých zdrojů	70

Úvod

Prvotní myšlenka projektu, vychází z mých pracovních zkušeností „streetworkera“. Odborná literatura se více zaměřuje na terénní práci s lidmi závislých na návykových látkách a jaksi opomíná skupinu dětí a mládeže, kterým závislost jako forma rizikového chování často ještě jen hrozí. V projektu proto nabízím takové aktivity a činnosti, které mají za cíl závislostním a jiným rizikovým chováním předejít. Projekt se primárně nezaměřuje na práci s osobami závislými na návykových látkách, ani na práci s romským etnikem. Přesto můžou i tyto specifické skupiny okrajově zapadat do cílové skupiny, pro kterou je projekt určen. Projekt je záměrně vytvořen jako modelový příklad zejména proto, aby se mohl s menšími obměnami aplikovat do lokalit různých měst a obcí a nebyl tak vázán na konkrétně vymezenou oblast.

První kapitola popisuje základní informace, týkající se projektu. Kromě stanovení hlavních cílů, se kapitola věnuje inovacím a rizikům, které jsou s jeho realizací spojené. Časově je projekt rozprostřen do období tří let.

Projekt se opírá o řadu teoretických východisek, které se týkají terénních a nízkoprahových služeb. Ty jsou včetně základních přínosů a nedostatků blíže pospané v druhé kapitole a vychází z odborné literatury, či internetových zdrojů.

Popisu cílové skupiny, pro kterou je projekt určen se věnuje kapitola třetí. Věnuje se mimo jiné i problémům, které cílová skupina řeší. Na tomto místě proto uvádím možnosti, jak těmto problémům předcházet nebo je eliminovat.

Jádrem projektu jsou prakticky zaměřené klíčové aktivity, ve kterých podrobněji popisují jejich jednotlivé části. Nejpodrobněji jsou vyobrazené první dvě (podkapitoly 4.1. a 4.2.) týkající se terénní práci v lokalitě. Právě v těchto fázích projektu totiž dochází k vytváření prvotních vztahů mezi pracovníky a cílovou skupinou. Lze říct, že neúspěšnost klíčových aktivit, které na první dvě navazují, závisí právě na úrovni předem vybudovaných mezilidských vztahů.

Poslední kapitoly upřesňují personální a finanční zabezpečení projektu tak, aby bylo možné ho reálně uskutečnit.

1. Základní informace o projektu

Projekt svým zaměřením spadá do oblasti primární a sekundární prevence. Činnost, která se v rámci projektu realizuje, podléhá zákonu č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Základním charakterovým rysem projektu je nízkoprahovost, což znamená, že je pro cílovou skupinu dostupný, bezplatný, anonymní a dobrovolný.

Odlišnost nízkoprahových služeb od standardních se týká¹:

- a. hlediska zamýšlených cílů, které jsou formulovány více prakticky a věcně, než to je u běžných vzdělávacích institucí.
- b. hlediska dostupnosti služby, která se má pokud možno, co nejvíce přizpůsobit potencionálním zájemcům.
- c. hlediska specifického přístupu pracovníků ke klientům a jejich problémům.

Cílovou skupinou projektu jsou neorganizované děti a mládež ve věku 11-18 let (dále také zájemci, klienti, účastníci), které²:

- tráví svůj volný čas pasivně
- mají nižší míru sebehodnocení – nevěří si a nedokážou se prosadit
- ocitli se v nepříznivé sociální situaci a jsou tak ohroženi rizikovým způsobem života
- nemají ve svém nejbližším okolí člověka, se kterým si můžou důvěrně popovídat a požádat ho o pomoc

1.1. Cíle a popis projektu

Cíle projektu

- A. Sloužit jako modelový příklad pro ty organizace a orgány města, kteří zřízení sociálních služeb pro děti a mládež zvažují (dále jen zřizovatel).
- B. Detailněji popsat jednotlivé fáze terénní sociální práce.

¹ JEDLIČKA (2004, s. 377)

² Bližšímu popisu cílové skupiny se věnuje třetí kapitola.

C. Svým preventivním zaměřením napomáhat při snižování sociálně patologických jevů ve vybrané lokalitě.

D. Vytvořením pěti klíčových aktivit (KA1-KA5) nastínit směr pro kontinuální práci s klienty terénní služby a nízkoprahového zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM), tak aby docházelo k rozšiřování a upevňování jejich znalostí a dovedností.

Popis projektu

Projekt ve své modelové podobě podrobně popisuje vznik a zavedení terénní sociální služby v nové lokalitě. Hlavním výstupem terénní práce s klienty je přemostění terénního programu do formy ambulantní, která se bude dál realizovat v NZDM. Přejít z terénu do NZDM přitom přirozeně reaguje na měnící se potřeby cílové skupiny, které se v průběhu sociální práce s klienty na ulici postupně vyvíjí. Tato změna potřeb je žádoucí a vzniká na základě prohlubujícího vztahu klienta s terénním pracovníkem. Pro naplnění stanoveného záměru a smysluplnosti celého projektu je proto důležité, aby při zřizování NZDM nedocházelo k významným personálním změnám. Znamená to, že terénní pracovníci, kteří s klienty navázali důvěrný vztah venku na ulici, je budou dál doprovázet a pracovat s nimi i jako pracovníci nově vzniklého nízkoprahového zařízení.

1.2. Inovativní potenciál projektu

Za hlavní inovativní prvky projektu lze považovat:

- A. Zavedení sociálních služeb pro děti mládež do jejich přirozeného prostředí.
Předpokladem realizace projektu v daném místě je, že v lokalitě neexistuje síť funkčních služeb, které by mohly adekvátně reagovat na potřeby cílové skupiny. Realizací projektu se vnáší do lokality komplexní řada aktivizačních a preventivních činností, které budou v konečném důsledku pozitivně ovlivňovat nejenom cílovou skupinu, ale i další obyvatelé bydlící v lokalitě.
- B. Projekt jako modelový příklad
Projekt blíže nespécifikuje konkrétní město/obec, kde se bude realizovat. Svojí modelovou podobou však nabízí pro potenciálního zřizovatele vypracované postupy a příklady činností, které lze bez ohledu na konkrétní místo uskutečnit.

1.3. Rizika projektu a možnosti jejich řešení

Za hlavní rizika projektu lze považovat:

A. Nedostatek personálu

V závislosti na regionu a s tím spojenou výškou nezaměstnanosti, může nastat situace, že nebude možné projekt personálně zajistit. Souvisejícím problémem může být i nízké finanční ohodnocení, které si zřizovatel nemůže dovolit navyšovat.

Možnosti řešení:

Vytvoření širší sítě vyškolených dobrovolníků z řad studentů psychologie, sociální práce, případně dalších humanitních oborů, kteří by se na realizaci projektu podíleli.

B. Chybějící vhodné prostory pro vznik NZDM

Lokalita, ve které se plánuje projekt realizovat, nedisponuje vhodnými prostory pro vznik NZDM. Tento fakt může omezit projekt pouze na terénní práci.

Možnosti řešení:

Před započatím projektu se zřizovatel domluví s vedením města/obce o možnostech, které město v této věci má. V případě, že město žádným vhodným prostor pro zřízení NZDM nedisponuje a také není možné si tento prostor běžně pronajmout, město zabezpečí výstavbu nové budovy, kde se NZDM v poslední části projektu zřídí.

1.4. Harmonogram projektu

Projekt se uskuteční v tříletém časovém období, kdy budou postupně realizované jednotlivé klíčové aktivity. Časový harmonogram klíčových aktivit v jednotlivých rocích projektu je uveden v níže uvedené tabulce č.1.

Tabulka č.1. – Harmonogram projektu

Klíčová aktivita/čas realizace v měsících		1.rok											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KA1	Zavedení terénní služby ve vybrané lokalitě	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KA2	Kontaktní práce na pravidelném stanovišti			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KA3	START – podpora klientů ve volnoč. aktivitách												
KA4	Zřízení NZDM												
KA5	Činnost v rámci NZDM												

Klíčová aktivita/čas realizace v měsících		2. rok											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KA1	Zavedení terénní služby ve vybrané lokalitě	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KA2	Kontaktní práce na pravidelném stanovišti	X	X	X	X	X	X	X					
KA3	START – podpora klientů ve volnoč. aktivitách						X	X	X	X	X	X	X
KA4	Zřízení NZDM						X	X	X				
KA5	Činnost v rámci NZDM									X	X	X	X

Klíčová aktivita/čas realizace v měsících		3. rok											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KA1	Zavedení terénní služby ve vybrané lokalitě	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KA2	Kontaktní práce na pravidelném stanovišti												
KA3	START – podpora klientů ve volnoč. aktivitách	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KA4	Zřízení NZDM												
KA5	Činnost v rámci NZDM	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

2. Teoretická východiska projektu

2.1. Teorie terénní služby

Terénní služba a NZDM vznikají jako zakázka městského nebo obecního úřadu na základě komunitního plánování sociálních služeb. Vedení města/obce ve spolupráci s odborem sociálních věcí se tímto krokem snaží reagovat na problémové situace, které jsou v dané lokalitě častější než v jiných městských částech, a které se svojí povahou vážou cílovou skupinu neorganizované mládeže. Zavedením terénní a ambulantní služby usiluje město o eliminaci rizikových faktorů, které ovlivňují další rozvoj sociálně patologických jevů ve společnosti.

K zřízení sociální služby jak v terénní tak v ambulantní podobě je nutná registrace na krajském úřadě a následné zařazení služby do registru poskytovatelů sociálních služeb. Zařazení se provádí na základě rozhodnutí o registraci sociálních služeb. Žádost o registraci, jako i další formuláře se podává žadatel v elektronické podobě a jsou dostupné na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí³.

Žadatelem, jehož jménem budou v projektu sociální služby poskytované, může být fyzická osoba, právnická osoba, organizační složka státu, nebo územní samosprávný celek.

„Sociální služby lze poskytovat jen na základě oprávnění k poskytování sociálních služeb, není-li v § 83 a 84 stanoveno jinak; toto oprávnění vzniká rozhodnutím o registraci.“⁴

Legislativní vymezení terénní služby vychází z výše uvedeného zákona o sociálních službách, který terénní služby zařazuje do kategorie služeb sociální prevence. Ten terénní služby vymezuje následovně:

“Terénními službami se rozumí služby, které jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném sociálním prostředí.”⁵

“Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně

³ Elektronické formuláře pro registr poskytovatelů sociálních služeb [cit. 19.5.2018]. Dostupné z: <https://formulare.mpsv.cz/oksluzby-registr/cs/welcome/forms.jsp>

⁴ § 78 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o Sociálních službách v aktuálním znění.

⁵ § 33 odst. 4 zákona č. 108/2006 Sb., o Sociálních službách v aktuálním znění.

ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně.”⁶

“Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.”⁷

Dalším důležitým dokumentem je vyhláška 505/2006 Sb. ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Vyhláška vymezuje rozsah činností v rámci terénních programů následovně:

“Základní činnosti při poskytování terénních programů se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:
aktivitu umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:
 - 1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
 - 2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob,
 - 3. sociálně terapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních sociálních schopností a dovedností, podporujících sociální začleňování osob,
 - 4. poskytování informací o rizicích, spojených se současným způsobem života a snižování těchto rizik; v případě uživatele návykových nebo omamných a psychotropních látek prostřednictvím metod přístupu minimalizace škod.”⁸

Před realizací projektu je tedy nezbytně nutné seznámit se zákonnými požadavky, které s výkonem terénní služby souvisí a veškerou činnost uskutečňovat v souladu se zákonem o sociálních službách.

Práce s uživatelem terénní sociální služby je podmíněna prostředím, ve kterém ke kontaktům a intervencím pracovníka s uživatelem dochází.

⁶ § 69 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o Sociálních službách v aktuálním znění.

⁷ § 69 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o Sociálních službách v aktuálním znění.

⁸ § 34 Vyhlášky 505/2006 Sb. ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Práce s uživatelem je strukturovaná do následujících kroků⁹:

a. Navazování kontaktu

Je důležitým krokem při práci s potencionálním uživatelem. První kontakt pracovníka s potencionálním zájemcem je lehčí, pokud proběhne přes osobu, která již pracovníka zná a v dané lokalitě se pohybuje nebo v případě, že je terénní služba v lokalitě doporučována na základě pozitivních referencí. Pro budoucí spolupráci je důležitá informace, jakým způsobem se uživatel o službě dozvěděl a jestli se jedná o kontakt vyžádaný (osoba má zájem), nebo nevyžádaný (osoba zájem nemá). V prvním případě lze budoucí práci se zájemcem stavět na jeho aktivitě a zájmu službu využívat a jasně formulovanou nabídkou reagovat na jeho nepříznivou situaci. V případě, že osoba o využívání terénní služby zájem nemá, se aktivity pracovníka stávají kontrolou, jako dalším způsobem poskytnutí profesionální pomoci. Součástí navazování kontaktu pracovníka s uživatelem je představení a popis služby – formulace nabídky. Na základě způsobu a obsahu nabídky se kontaktovaná osoba rozhodne, zdali chce nebo nechce službu využívat. Formulace nabídky musí proto zohledňovat věk, komunikační a kognitivní schopnosti osloveného, jako i charakter situace, ve kterém k nabídce dochází. Oslovený musí mít na rozhodnutí dostatek času.

b. Mapování situace

V navazující fázi má pracovník za úkol zjistit, zdali se oslovený pro spolupráci rozhodl, nebo ne. Pracovník se snaží v obou případech naslouchat důvodům, které osloveného k rozhodnutí vedli. Na základě rozhovoru pak upřesňuje, objasňuje nabídku, zajímá se o potřeby a přání osloveného s cílem přizpůsobit se individuálním preferencím osloveného a navázat smysluplnou spolupráci. Na základě získaných informací se pracovník pokračuje se zájemcem a dochází k uzavření dohody (ústní, nebo písemná forma) o poskytování sociální služby, nebo se s danou osobou rozloučí. Uzavřením dohody se stává zájemce o službu klientem.

c. Formulace zakázky

K formulaci zakázky využívá pracovník metodu polořízeného rozhovoru, který má za úkol společně s klientem stanovit potřeby a cíle vedoucí k žádané změně, která bude řešením nepříznivé sociální situace klienta. Dochází zde k popisu problému, ve kterém se

⁹ NEDĚLNÍKOVÁ (2008, s. 30-36.)

klient nachází. Proces formulace zakázky je proces, který je závislý na komunikačních dovednostech obou stran jednání a jeho časové ohraničení se nedá přímo stanovit.

Pracovník rozhovorem s klientem cíl upraví do požadované podoby tak, aby byl:

- pro klienta významný a přínosný,
- pro klienta představitelný (malý a reálný),
- konkrétní a jasně formulovaný,
- dosažitelný a pozitivně formulován - cíl má klienta motivovat a jeho splnění stojí klienta úsilí,
- vyhodnotitelný a měřitelný,
- spojen s aktivitou klienta

d. Plánování služeb

Cílem plánování služeb je rozvržení stanovených cílů do jednotlivých kroků způsobem, který bude odpovídat schopnostem a možnostem klienta. Plánování se odvíjí od složitosti a časového rozsahu cíle. U jednotlivých kroků má být stanovený termín (dokdy k naplnění dojde), a taky kdo bude za jednotlivé úkony zodpovědný. Neméně důležitou součástí plánování je definování zdrojů a prostředků, které budou v jednotlivých částech využity.

e. Realizace plánu

Realizace plánu je podstatnou částí při poskytování terénní sociální služby, ve které dochází k samotné realizaci stanovených cílů včetně jejich dílčích částí. Pracovník naplňování jednotlivých kroků dle předchozího plánování s klientem vyhodnocuje a analyzuje. Svoji pozornost zaměřuje jak na jejich zdárné naplnění, tak na důvody proč k naplnění nedošlo. Pracovník klienta vede k tomu, aby sám reflektoval ne/smysluplnost domluvené spolupráce, dotazováním se pravidelně ujišťuje, zdali je potřeba v takto nastavené spolupráci pokračovat. V této fázi dochází často přeformulování stanovených cílů nebo i předčasnému ukončení spolupráce.

f. Ukončení spolupráce a vyhodnocení výsledků

Posledním krokem terénní sociální práce s klientem je celkové vyhodnocení výsledků, plynoucí z realizace stanoveného plánu. Pracovník společně s klientem hodnotí, zdali se cíle povedlo naplnit, jak jeho realizace ovlivnila jeho nepříznivou situaci a také, zdali je možné z této zkušenosti čerpat dál při řešení obdobných situacích v budoucnu.

Pracovník má příležitost získat od klienta zpětnou vazbu jak na samotnou terénní službu, tak i na osobní přístup, který vůči klientovi v celém procesu uplatňoval. K tomuto účelu může pracovník využít řadu metod, které se při evaluaci používají.

2.2. Základní přínosy terénní služby

Terénní sociální práce je definovaná jako metoda, která upřednostňuje aktivní a vyhledávací formu krizové pomoci před pasivním stacionárním modelem řešení problémových situací. Streetwork, jak se terénní práce taky nazývá, se zaměřuje na pomoc a podporu jednotlivců a skupin pohybujících se v jejich přirozeném sociálním prostředí. Tato podpora má základ v respektování a přijímání názorů a způsobu života cílové skupiny osob a zaměřuje se na řešení problémových životních situací. Cílem terénní práce je poskytnutí socioterapeutické pomoci, té skupině osob, která si jí sama nedokáže nebo odmítá vyhledat. Streetwork nabízí takto definované cílové skupině možnost změny ve formě alternativního modelu životního stylu, který bude pro většinovou společnost přijatelný. Samotný smysl terénní práce je nízkoprahovost poskytované služby a sociální prevence - předcházení vzniku a šíření sociálně patologických jevů ve společnosti. Streetwork plní dvě základní funkce¹⁰:

a. Funkce vyhledávací

Jedná se o aktivní vyhledávání a cílové skupiny – depistáž a navazování kontaktu s jejími členy. Patří sem taky mapování vybrané lokality zaměřené na sbírání informací o povaze a intenzitě patologických jevů.

b. Funkce doprovodní

Doprovodní funkce terénní práce se projevuje v poskytnutí pomoci v nepříznivých situacích, které člověk aktuálně řeší. Tato pomoc má podobu podpory při zvládnání života a zahrnuje také doprovázení člověka přes krizová období. K těmto cílům využívá streetwork metody nedirektivní sociální práce, které podporují sociální začleňování osob do společnosti a jejich seberealizaci.

¹⁰ BEDNÁŘOVÁ, PELECH (2000, s. 7-8.)

Hlavní činnost terénní praxe směřuje k následujícím cílům¹¹:

- a. Snižování bezprostředních a sociálních rizik, které vychází z rizikového chování.
- b. Minimalizace konfliktů v oblasti interpersonálních vztahů.
- c. Kvalifikovaná pomoc při řešení krizové situace – identifikace problému a přijetí klientem.
- d. Snižování hrozby sekundární patologizace a deviace.
- e. Stabilizování nepříznivé situace klienta a rozšíření nabídky životních příležitostí

2.3. Nevýhody terénní služby

Terénní práce se odehrává v sociálním prostředí, kde se cílová skupina nejčastěji zdržuje. Specifické části sídlišť, ulic a parků patří k těm typům přirozeného prostředí, ve kterém děti a mládež tráví veškerý svůj volný čas a které se stává rizikovým faktorem ohrožujícím jejich zdravý psychosociální vývoj. Na rizikovosti prostředí se podílí zvýšená četnost nevhodných podnětů, které zde na jedince působí.

Nelehkým úkolem terénního pracovníka je do těchto specifických prostředí cílové skupiny vstupovat a záměrně ho výchovně ovlivňovat ve smyslu eliminace negativních vlivů. Kontakt a následná komunikace s cílovou skupinou, proto kladou na pracovníka velké osobnostní a časové nároky (např. práce do pozdních večerních hodin).

Jako náročné se dá považovat i výchovní působení pracovníka v rizikovém prostředí a někdy až nemožnost nastavení pravidel, které mají vést k výchovným cílům.

Ve vztahu výchovy a prostředí existují dvě úrovně. První úroveň je úroveň vlivu sociálního prostředí na utváření člověka a plní dvě základní funkce¹²:

- a. Funkce situační

Situační funkci prostředí vymezuje jako soubor místních, časových a obsahových faktorů, které každou výchovnou situaci ovlivňuje, a to buď v pozitivním, nebo negativním smyslu. Jedná se o prostor, ve kterém se spoluvytvářejí vztahy konkrétní kvality.

- b. Funkce formativní

¹¹ JEDLIČKA (2004, s. 378-379.)

¹² PROCHÁZKA (2012, s. 97-99.)

Každé konkrétní prostředí svojí povahou ohraničuje chování člověka a podílí se na utváření jeho osobnosti.

Druhá úroveň vztahů výchovy a prostředí je v přeměně sociálního prostředí a to zejména aplikováním výchovných cílů a záměrů. Jedná se přitom vždy o cílevědomé a záměrné a přitom nelehké působení pracovníka, které je dvojího charakteru:

- a. Intencionální působení, jako přímý zásah do problematické situace (krizová intervence)
- b. Funkcionální působení ve smyslu nepřímého, ale záměrného ovlivňování podmínek, ve kterých se jednání účastníků utváří. Tento druh působení může mít preventivní charakter zacílen na posílení osobnosti směrem k zdravému životnímu stylu.

Z výše uvedeného a na základě získaných zkušeností vyplývá, že mezi nevýhody terénní služby zejména patří:

- náročné navazování kontaktu s cílovou skupinou
- nedostatek bezpečného prostoru pro individuální práci
- rizikovitost a nestálost pracovního prostředí

2.4. Teorie NZDM

Stejně jako terénní sociální služby, patří i služby poskytované v rámci NZDM do skupiny služeb zaměřující se na sociální prevenci a jsou vymezené výše zmíněným zákonem o sociálních službách následovně:

“Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.”¹³

“Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,

¹³ § 62 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o Sociálních službách v aktuálním znění

- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.”¹⁴

“Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:
 - 1. zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,
 - 2. pracovní výchovná činnost s dětmi,
 - 3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností, 4. zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:
aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí,
- c) sociálně terapeutické činnosti:
socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:
 - 1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
 - 2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob.”¹⁵

2.5. Základní přínosy NZDM

Aktivity a činnost v NZDM je organizovaná s cílem zabránit vzniku a šíření sociálně patologických jevů a sociálnímu vyloučení, které s těmito jevy souvisí.

Služby v nízkoprahovém zařízení jsou poskytované¹⁶:

- a. pouze v ambulantní formě,

¹⁴ § 62 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o Sociálních službách v aktuálním znění

¹⁵ § 27 Vyhlášky 505/2006 Sb. ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

¹⁶ ZEMANOVÁ, DOLEJŠ (2015, s. 10.)

- b. *v ambulanci a současně i v terénní formě* – případ tohoto projektu, a jsou jako jediné určeny přímo pro dospívající klientelu.

V návaznosti na terénní sociální práci na ulici, se zmiňuje¹⁷ potřeba zázemí pro další výkon této práce s možnostmi nabídky zájmových činností. K tomuto účelu začali postupně vznikat nízkoprahová zařízení, které jsou pro klienty dostupné – klient se nemusí předem objednávat, a taky může kdykoliv v pracovní době přijít a zase odejít bez udání důvodu.

Hlavním přínosem pro cílovou skupinu je dle České asociace streetwork z.s.¹⁸ samotná nízkoprahovost klubu. NZDM lze charakterizovat jako volně otevřený klub, který je dostupný dětem a mládeži bez ohledu na jejich prospěch, zájmy, etnicitu nebo názory. Nízkoprahovost klubu znamená, že je pro klienty provozován bez poplatku, anonymně a bez dalších závazků, které by cílové skupině znemožňovali pobyt v klubu. Klienti mají svobodu ve volbě činnosti, kterou chtějí v zařízení dělat, ta je však podmíněna interními pravidly klubovny (zákaz konzumace alkoholických nápojů a drog, zákaz všech forem násilí včetně šikany). Nabídka volnočasových aktivit v NZDM se napříč kluby liší, nejčastěji se však jedná o tyto činnosti: hraní společenských her, poslech hudby a promítání filmů dle výběru klientů, stolní fotbal, ping-pong, aktivity v hudební zkušebně, půjčování sportovního náčiní. Tímto způsobem se klub svým materiálním vybavením stává alternativní formou zájmových činností a nabízí cílové skupině možnosti, jak lze smysluplně trávit svůj volný čas v bezpečném prostředí. Zmiňované činnosti nejsou konečným cílem, ale pouze prostředkem, který má napomáhat prohlubování kontaktů klientů s pracovníky klubu. Pracovníci zde vykonávají zejména poradenskou a preventivní činnost – s dětmi si povídají a hledají možnosti řešení jejich nepříznivé situace nebo problému.

2.6. Nevýhody NZDM

Lokalita, v které se NZDM zřídilo, se často nachází v okrajových částech města, nebo čtvrti. Většinou se jedná o sociálně vyloučenou oblast a najít zde vhodný prostor, který by důstojně reprezentoval cíle poskytované služby, může být pro zřizovatele

¹⁷ KRAUS (2008, s. 187.)

¹⁸ Co je ČAS [cit. 19.5.2018]. Dostupné z: <http://streetwork.cz/stranka/2392/co-je-cas>

problémem. V praxi je zcela běžné, že z důvodu nemožnosti najít vhodný objekt pro zřízení NZDM (dále jen klub) v problémové lokalitě se klub vytvoří na místě, které je pro tuto cílovou skupinu nevhodné (např. nad hospodou, v těsné blízkosti herny nebo zastavárny). Dalším specifikem českých klubů je jejich umístění do bývalých protiatomových krytů. Tuto verzi osobně nedoporučuji. Snahou sociálních služeb zaměřených na děti a mládež má být pomyslné vytažení ze sociálního dna, ve kterém se nachází. Umístování klubů do krytů v podzemí je dle mého názoru podvědomou snahou společnosti ukryt problémovou mládež mimo zraky neproblémových občanů. V tomto ohledu je důležitá spolupráce zřizovatele se městským úřadem, který může být při hledání vhodného objektu nápomocný.

3. Cílová skupina

Cílovou skupinou projektu jsou děti a mládež ve věku 11-18 let (uživatelé, zájemci nebo klienti služby), které se ocitli v nepříznivé sociální situaci a jsou tak ohroženi rizikovým způsobem života. Vymezení cílové skupiny se prostorově vztahuje na vytyčenou lokalitu a její blízké okolí, včetně pravidelných tras, na kterých se cílová skupina vyskytuje.

3.1. Popis cílové skupiny

Cílová skupina, pro kterou je projekt primárně určen je charakterizovaná následujícími znaky, které současně vymezují její nepříznivou situaci:

- a. Dlouhodobá absence zájmů a kontaktu se společenským prostředím, které by naplňovali psychosociální potřeby přiměřené věku klientů.
- b. Nedostatečný rozvoj osobních a sociálních schopností a dovedností, zapříčiněný negativním vlivem prostředí.
- c. Zvýšená náchylnost k rizikovému způsobu života – užívání návykových, omamných a psychotropních látek, trestní činnost.
- d. Nízké sebevědomí a sebehodnocení, které vyústí k psychickým potížím (depresivní nálady), suicidálnímu chování a šikany ze strany vrstevnické skupiny.

Neméně důležitým faktorem ovlivňující chování cílové skupiny je vývojové období, ve kterém se děti a mládež v čase účasti na projektu aktuálně nachází. Konkrétně se jedná o období dospívání, které se dělí na období pubescence (zhruba od 11-15 let) a na období adolescence (zhruba od 15-20 let).

Charakteristické znaky, které specifikují vývojové problémy dospívajících¹⁹:

- a. Rozpor mezi sociální a fyzickou zralostí.

Může být více viditelný ve vztahu dospívajícího ke škole a zaměstnání. Škola a vzdělání je v tomto případě brzdou, které mu brání v realizaci svých představ spojených s

¹⁹ LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ (2006, s. 157-159.)

vysněnou práci a ekonomickou nezávislostí, která je s tímto spojena. Dalším problémem, související s tímto rozporem je nastartovaná sexuální aktivita (touha a zralost) mladistvého, která naráží společenské důvody a proto je nucen jí odkládat do pozdějšího věku.

b. Rozpor mezi rolí a statusem.

Jedná se o vymezení chování, která s rolí a statusem souvisí. Tato vymezení, týkající se odpovědnosti plynoucí z postavení dospívajícího ve společnosti jsou mnohdy vychovateli nejasně a rozdílně vykládána (nároky rodičů versus nároky učitelů ve škole). Mladistvý je tímto rozporem znejistěn, nevidí jednotný model chování, který je od něho požadován.

c. Rozpor mezi hodnotami mladé a starší generace.

Dospívající se odmítá ztotožnit s hodnotami starší generace, která je ve svých názorech a postojích usedlejší. Dospívající nedokáže přijmout tradiční a zaužívané normy dospělých a svojí hodnotovou orientaci si buduje na základě vlastních zkušeností.

d. Rozpor mezi hodnotami rodiny a vnější společnosti.

V období dospívání mladistvý více než předtím kriticky posuzuje chování svých rodičů a to i přesto, že je na nich pořád v různých směrech závislý. Hodnoty zaužívané ve své rodině srovnává s hodnotami, se kterými se čím dál častěji setkává při kontaktu s vrstevníky, nebo dalšími dospělými. Tímto dochází k častým konfliktům a střetům mezi dospívajícím dítětem a rodičem.

3.2. Rizika cílové skupiny

Výskytem rizikového chování, životní spokojenosti a sebehodnocení u klientů NZDM se zabývala celorepubliková výzkumná studie²⁰. Při srovnávání klientů NZDM a běžné populace vrstevnické skupiny dospěli autoři k závěrům, že zkoumané rizikové chování klientů těchto služeb převyšuje běžnou populaci dospívajících (11-15 let) o více než 30%.

²⁰ ZEMANOVÁ, DOLEJŠ (2015)

Mezi rizikové chování zkoumané skupiny patřilo (řazeno sestupně dle frekvence výskytu):

- Delikventní činnost – falšování parafy rodičů:	49% k.z.s. ²¹
- Kouření cigaret v posledních 30 dnech:	48% k.z.s.
- Užití alkoholu v posledních 30 dnech:	45% k.z.s.
- Zkoušení marihuany (min. jednou za život):	39% k.z.s.
- Pravidelné kouření cigaret (více než pět cigaret denně):	38% k.z.s.
- Krádež (min. jednou za život):	35% k.z.s.
- Problémy s policií kvůli nějakému typu chování:	35% k.z.s.
- Krádež v obchodě (min. jednou za život):	34% k.z.s.
- Oběť hrubých a vulgárních urážek od spolužáků:	32% k.z.s.
- Poškození cizího majetku ze zábavy:	31% k.z.s.
- Pohlavní styk ve svém životě:	27% k.z.s.
- Krádež peněz rodičům:	27% k.z.s.
- Záškoláctví (min. jednou za život):	27% k.z.s.

V souvislosti se zkoumáním životní spokojenosti klientů NZDM autoři studie zjistili, že tito klienti jsou oproti běžné populaci vrstevníků méně spokojení (častěji prožívají nešťastné pocity) a taky se tento trend projevil i v oblasti sebehodnocení. Na základě výsledků z uvedeného výzkumu se autoři domnívají, že míra rizikového chování zkoumaných klientů souvisí s jejich pocity spokojenosti a taky se svým sebehodnocením. Čím spokojenější klient je, tím pozitivněji se hodnotí a o to méně se u něj vyskytují různé formy rizikového chování.

Prvních pět míst zkoumaného rizikového chování souvisí s užíváním návykových látek, které může nepozorovaně přerůst v závislosti. Tento trend se dále potvrzuje²² v souvislosti s vývojovým obdobím adolescence, kdy se návykové látky označují jako rizikový faktor ohrožující chování mladistvých. Adolescence je obdobím zvýšené náchylnosti na vznik závislosti. Dospělí jedinci, kteří jsou dlouhodobě závislí na kouření cigaret, začali kouřit právě v pubertě. Jedním z důvodů, proč k této náchylnosti dochází, je zvýšená dopaminová odpověď mozku teenegera.

²¹ Procento klientů ze zkoumané skupiny (zkr. k.z.s.)

²² SIEGEL (2016, s. 76-77.)

3.3. Způsoby předcházení a eliminace problému

Dospívající používají k eliminaci problémů ve svém životě řadu strategií (angl. coping strategies). Jejich poznání napomáhá nejen v lepší orientaci při práci s touto cílovou skupinou, ale umožňuje lépe zacílit formy sociální pomoci tak, aby byla pro konečného příjemce lépe přijatelná.

Výsledky výzkumné práce²³ poukazují na nejvíce frekventované copingové strategie, které dospívající při řešení problému používají. Jsou to (řazeno sestupně podle frekvence výskytu):

- přemýšlení o problému a zvažování různých možností řešení
- snaha řešit své problémy s pomocí svých přátel
- probrání problému s rodiči nebo s jinými dospělými
- pohovořit o problému s někým, koho se týká
- odreagovat se

Naopak nejméně používanými strategiemi při řešení obtížné situace byly ve výzkumu zjištěny (řazeno vzestupně podle frekvence výskytu):

- vyhledání odborné pomoci
- snaha zapomenout na své problémy pomocí alkoholu nebo drog
- vzdání se
- hněv a bezradnost

Z uvedeného vyplývá, že nabídka poskytnutí odborné pomoci, která je důležitou součástí i sociální práce postrádá u této cílové skupiny větší smysl. Klíčové aktivity projektu se z tohoto důvodu na poskytování pomoci nezaměřují přímo. K řešení nepříznivé situace s klientem se pracovník dostává nepřímou cestou, skrze řadu kontaktních aktivit, které vedou k prohlubování vzájemných vztahů. Pracovník se tak stává dospělým přítelem, se kterým je možné daný problém důvěrně řešit. Nabídka volnočasových zájmových činností (klíčová aktivita Start) navíc dává cílové skupině možnost, jak se vhodným způsobem odreagovat.

²³ HANŽLOVÁ, MACEK, (2008, s. 3-22.)

Pro efektivní snižování rizik a eliminaci problémů souvisejících s cílovou skupinou v rámci projektu je nezbytně důležitá:

a. Aktivní činnost pracovníků v přirozeném prostředí cílové skupiny – terén, NZDM

Základním způsobem při předcházení a eliminaci problému je sociální práce v terénní (streetwork) a ambulantní formě (NZDM) poskytované služby. Zaměření projektu se soustřeďuje do konkrétní lokality a svým preventivním charakterem cílí na skupinu dětí a mládeže, ohrožených rizikovým způsobem života. Pravidelný pohyb a aktivita pracovníků v lokalitě se projeví v rozvíjení důvěrných vztahů pracovníků s cílovou skupinou, které otevřou možnosti další spolupráce. Pracovníci v projektu jsou klíčovým kontaktním prvkem, dospělými kamarády, na které se klienti v nouzi mohou obrátit. Takto vytvořený vztah klienta k pomáhajícímu pracovníkovi se stává protiváhou k těm rodičům, kteří o potřeby dítěte neprojeví zájem. Nabídkou aktivit dostává cílová skupina možnost změnit dosavadní způsob života, který má těžiště v málo podnětném prostředí a vede klienty k pasivnímu trávení volného času.

b. Spolupráce na programech na podporu aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování.

Dalším ze způsobů, jak předcházet zmiňovaným formám rizikového chování je zavedení programu na podporu aktivit v oblasti primární prevence v lokalitě, kde se projekt realizuje. Programy primární prevence legislativně spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Vedoucí sociální pracovník, který se na realizaci projektu podílí, má mimo jiné v náplni práce pravidelně komunikovat s metodikem prevence na dané škole a rozvíjet spolupráci v rámci naplňování jejího preventivního programu. Spolupráce může mít např. formu preventivních přednášek, které pracovníci pro žáky základní školy připraví.

c. Dostatečná nabídka volnočasových aktivit ve městě.

Nabídka volnočasových aktivit ve městě, kde se projekt realizuje je součástí balíčku navazujících činností, které pracovníci můžou cílové skupině nabídnout. Pravidelná účast klientů na těchto aktivitách vede účastníky projektu k smysluplnému trávení svého volného času, k prohlubování sociálních, osobních dovedností a schopností. Při aktivitách mimo lokalitu, která je často charakterizovaná málo podnětným prostředím, dochází k širšímu

sociálnímu začleňování, vytvoření nových kamarádských vztahů a k následnému zvýšení pocitů štěstí, vlastní sebeúcty a sebehodnocení. V případě, že město těmito možnostmi nedisponuje, je úkolem vedoucího sociálního pracovníka prezentovat potřeby cílové skupiny v oblasti volnočasových aktivit. Pověřený pracovník se z tohoto důvodu pravidelně účastní těch pracovních skupin organizovaných městem, které s cílovou skupinou souvisí.

d. Nabídka navazujících služeb ve městě

Pro žádanou efektivitu práce při eliminaci problémů souvisejících s cílovou skupinou je důležitá nabídka dalších sociálních a poradenských služeb ve městě, které mohou klienti využít. Nabídka takto poskytovaných služeb má být komplexní, aby pokryla pokud možno co největší část psychosociálních potřeb klientů, týkajících se jejich nepříznivé situaci.

Příklady navazujících institucí:

- Poradenské, kontaktní a intervenční centra
- Pedagogicko-psychologická poradna
- Probační a mediační služba

3.4. Přínos projektu pro cílovou skupinu

U účastníků projektu bude docházet v průběhu trvání projektu k rozšiřování a upevňování kompetencí v následujících oblastech²⁴:

a) KOMPETENCE K TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

- umět si vybrat vhodnou volnočasovou aktivitu (dále jen VA) dle svých potřeb a schopností
- orientovat se v nabídce VA ve svém nejbližším okolí
- umět aktivně a smysluplně trávit svůj volný čas
- dokázat odmítnout nabídky VA, které jsou nevhodné

²⁴ HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ (2011, s. 157-159.)

b) KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ

- adaptovat se na změny, které v životě přicházejí a schopnost tyto změny ovlivnit
- přijímat hodnocení, kritiku a názory na své chování od jiných lidí
- umět předcházet sporům a konfliktům
- přispívat k vytváření pozitivních vztahů s ostatními
- využívat ke svému poznání zkušenosti jiných lidí

c) KOMUNIKATIVNÍ KOMPETENCE

- formulovat své myšlenky, názory a umět je vhodnou a srozumitelnou formou prezentovat před ostatními
- umět naslouchat jiným lidem, respektovat jejich postoje, či názory

d) KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

- přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí
- překonávat překážky a dokončit započaté činnosti
- uvědomit si přítomnost problému a hledat vhodné způsoby jeho řešení

Kromě výše uvedených oblastí kompetencí, budou účastníci vedeni k rozšiřování a upevňování dovedností sebeolivnění²⁵ jako jsou:

a) SEBEMOTIVACE

- umět zacházet jak s vnitřními, tak s vnějšími zdroji, které pozitivně podporují seberealizaci a zdravý životní styl

b) SEBEREFLEXE

- přemýšlet o svých minulých zkušenostech, či zážitcích a zhodnotit jejich příčina a následky

c) SEBEUVĚDOMOVÁNÍ

- uvědomovat si a poznávat sám sebe včetně svých charakterových vlastností, slabých a silných stránek apod.

²⁵ NEVORALOVÁ, ČABLOVÁ (2012, s. 25-29.)

d) SEBEHODNOCENÍ

- oceňování svých vrozených a získaných vlastností a dovedností
- uvědomit a přijmout své úspěchy a neúspěchy a začlenit je do svého sebeobrazu

4. Klíčové aktivity projektu

Klíčové aktivity projektu tvoří základ, na kterém je realizace projektu postavena. Jsou vytvořeny v souladu se stanovenými cíli projektu a slouží k jejich naplnění. Každá klíčová aktivita má své hlavní části, které jsou podrobněji rozpracované. Z důvodu, že projekt slouží jako modelový příklad, nelze u nich přesně stanovit očekávané výstupy. Klíčové aktivity jsou navrženy tak, aby bylo možné je přizpůsobit individuálním podmínkám, ve kterých se bude projekt realizovat.

4.1. Zavedení a průběh terénní služby ve vybrané lokalitě

Název:	Zavedení a průběh terénní služby ve vybrané lokalitě (KA1)		
Doba trvání:	1. rok projektu:	12 měsíců (leden-prosinec)	
	2. rok projektu:	12 měsíců (leden-prosinec)	
	3. rok projektu:	12 měsíců (leden-prosinec)	
Počet pracovníků:	2 -3 terénní pracovníci		
Místo realizace:	Vybraná lokalita a její okolí		
Cíl aktivity:	Realizace jednotlivých částí terénní práce prostřednictvím stanovených úkolů.		
Očekávané výstupy :	Minimální počet oslovených zájemců:		20
	Minimální počet klientů (uzavření dohody):		5
Hlavní části KA1:			
-	průzkum a vyhledávání		
-	kontaktní část		
-	část podpory		

Terénní sociální službu lze dle způsobu práce s klientem rozdělit na přímou a nepřímou. Do nepřímé práce s klientem patří administrativa týkající se evidenci výkonů práci v terénu a taky příprava na práci přímou (plánování akcí, psaní projektů, apod.). Pro

tento účel je nutné, aby zařízení terénní služby disponovalo zázemím (standardně zařízená kancelář). Kancelář terénních služby se nachází:

- a) v oblasti vybrané lokality,
- b) v jiné městské části, ze které se do lokality pravidelně dochází.

Do přímé práce s klientem naopak patří veškerá činnost pracovníků v terénu – venku na ulici. Tato činnost probíhá ve třech základních částech: průzkum a vyhledávání, kontaktní část a část podpory (viz. schéma 1., str. 36)

Uvedené části na sebe navazují a vychází z terénní formy poskytované služby. Pro naplnění jak cílů sociální služby, tak tohoto projektu, je důležité tuto postupnost dodržet a blíže se seznámit s činnostmi, které s ní bezprostředně souvisí.

4.1.1. Průzkum a vyhledávání

Jedná se o přípravnou část pro práci s klientem někdy nazývanou jako depistáž, nebo detekce. Pracovníci tímto vstupují do zón, kde se jednotlivci nebo skupiny osob nacházejí a které považují za své teritorium. Cílová skupina má k těmto zónám často citový vztah a jsou pro ní symbolem jistoty a bezpečí. Cílová skupina má tendence tyto zóny hlídat a chránit. Terénní pracovník, který sem vstupuje, musí na tyto tendence brát zřetel a v lokalitě se pohybovat zcela přirozeně a opatrně. To znamená, že svým vzhledem (např. nápadné oblečení) a chováním (např. zapisování údajů do sešitu) by neměl na sebe upozorňovat. Naopak cílem pracovníků v první části je snažit se co nejvíce zapadnout do daného prostředí.

Časové vymezení první části je závislé na rozloze lokality, počasí a počtu pracovníků. Vzhledem k cílové skupině se nedoporučuje lokalitu prozkoumávat v zimním období (na rozdíl od terénní práce s lidmi bez domova). Depistáž probíhá sedm dní v týdnu, ve dvou pracovních směnách – ranní a odpolední, aby byla pozorováním pokryta co největší část dne.

První část má pět hlavních úkolů:

1. Vytvoření plánu průzkumu a seznámení pracovníků s danou lokalitou

Místo kde má terénní práce začít a taky probíhat je konkretizováno v zakázce města, která stojí na začátku celého projektu. Jako místo realizace můžou být uvedené

názvy městských částí, sídlišť, parků nebo konkrétních ulic. Před samotným započítáním fáze je proto nutné, aby si pracovníci tuto oblast jasně vytyčili na mapě a vytvořili týdenní plán, dle kterého bude průzkum a vyhledávání probíhat. Tvoření plánu na další týdny se bude dál vytvářet dle zjištěných informací z terénu. Plán obsahuje zpravidla tyto položky: Jméno pracovníka, den a čas, názvy přidělených míst nebo ulic.

2. Vyhledání potencionálních klientů služby a místa kde se nejčastěji zdržují

Jak skupiny osob, tak jednotlivci, kteří jsou cílem vyhledávání se většinou zdržují na místech, které jsou pro ně obvyklé a určitým způsobem naplňují jejich potřeby. Můžou to být místa, kde lze: snadno se skrýt před ostatními a nepříznivým počasím, koupit/sehnat alkohol a jiné návykové látky, zdarma se připojit k internetu.

3. Zjistit obvyklé trasy cílové skupiny, které tyto místa propojují

Cílová skupina při svém pohybu v lokalitě není vázána pouze na jedno konkrétní místo. Většinou se jedná o několik záchytných bodů, které mění dle svých aktuálních potřeb. Tyto trasy můžou vést i mimo vymezenou lokalitu, a proto je vhodné je zaznamenat. Pracovník tímto trasováním postupně odhaluje i síť vzájemných vztahů, které mezi sebou potencionální klienti mají.

4. Nezúčastněné pozorování chování cílové skupiny v jejich přirozené prostředí

Pracovník nezúčastněně (do kontaktu s osobami nevstupuje) pozoruje chování jednotlivců, či skupin při jejich běžných aktivitách.

5. Zaznamenání získaných informací

Poslední hlavní úkol v části průzkumu a vyhledávání je zaznamenání veškerých postřehů a souvislostí, které pracovník považuje za důležité a které budou dále sloužit jako vstupní informace pro plánování služby. Je nezbytné si v rámci týmových porad tyto informace vzájemně sdělovat a upřesňovat.

Záznam má formu závěrečného výstupu a obsahuje:

- Popis zkoumané lokality se zaměřením na možnosti volnočasových aktivit (např. hřiště, tělocvičně, sportovní kluby apod.)

- Popis nejčastějších míst a času, kde a kdy se cílová skupina vyskytuje (např. pod mostem u obchodního centra denně kolem 16.00hod., před vchodem č. 305 na ulici J. Nováka od 17.30 do 19.00hod. apod.)
- Popis nejvíce frekventovaných tras mezi popsány mi místy (např. přes most kolem večerky,...)
- Popis vyzpozorovaného rizikového chování cílové skupiny (např. záškoláctví)
- Popis hierarchických vztahů ve skupině (kdo je vůdce a jak na něho skupina reaguje)

4.1.2. Kontaktní část

Navazování prvního kontaktu pracovníka s potencionálním zájemcem o službu je podstatnou částí celé terénní práce. Současně lze říct, že jde o část nejtěžší, zejména vzhledem na charakteristiku cílové skupiny (3. kapitola). Jedním z klíčů, napomáhající otevření komunikace s budoucími klienty, je kvalitně vypracovaný výstup z první fáze. Po ní budou pracovníci již seznámeni s prostředím, v němž budou dále pracovat a taky se již částečně „naladili“ na cílovou skupinu. Přestože se jedná o důležitý krok směrem k vytvoření budoucího vztahu pracovníka s klientem, zákon průběh kontaktu nijak neupravuje. Je tedy zcela na samotných pracovnících, jak tuto fázi uchopí a zrealizují.

Kontaktní část má čtyři hlavní úkoly:

1. Vhodným způsobem zaujmout předem vytipované jednotlivce/skupiny

Tento cíl se dá na první pohled naplnit zcela jednoduše, a to tak, že dětem na ulici pracovník předá vytištěný letáček službě a řekne, že se může kdykoliv ozvat. Takový „prvokontakt“ však není ideální, zejména proto, že pracovník neví o osloveném téměř nic a oslovené dítě neví téměř nic o pracovníkovi. S vysokou pravděpodobností skončí předaný letáček pohozený na chodníku. Stejně není vhodné začínat rozhovor větou „Jmenuji se Honza a jsem sociální pracovník“. Cílová skupina má pojem „sociální“ zařazen v spíše v negativním kontextu, než v pozitivním. Používání pojmů ze sociální oblasti proto při rozhovorech s těmito dětmi nedoporučuji.

Pro naplnění výše uvedeného cíle je žádoucí zvolit přístup, který při prvním kontaktu zájemcem se službou zanechá pozitivní dojem a vzbudí v něm zájem. Jednou z možností je vytvoření kontaktní akce sportovního, nebo kulturního charakteru. K tomuto účelu je vhodné využít různé typy soutěží s odměnami (fotbal, basketbal apod.) nebo uspořádání večerního programu v lokalitě (např. koncert, divadelní představení, promítání filmu). Typ a výběr akce závisí na složení vytipované skupiny zájemců (věk, poměr chlapců a holek), místních, personálních možnostech služby. Akce se může dle potřeby opakovat. Akce se propaguje formou plakátů umístěných na místech častého výskytu cílové skupiny a frekventovaných trasách (viz. fáze průzkumu), a taky osobním předáváním letáčků přímo na ulici.

2. Zjistit potřeby cílové skupiny zejména v oblasti aktivního trávení volného času

Zjištění potřeb budoucích klientů je důležitou vstupní informací při stanovování dalších cílů služby. Díky těmto informacím mohou pracovníci zpracovávat projekty, které budou adekvátní reakcí na potřeby cílové skupiny a dále jim pomůžou při plánování ve fázi podpory. Jednou z možností, jak tyto potřeby zjistit je vyplnění krátkého dotazníku, které se uskuteční v průběhu kontaktní akce popsané výše. Pověřený pracovník mezi zájemci postupně prochází a vytipované osoby osloví s prosbou o zodpovězení otázek. Pracovník odpovědi na místě zapíše do formuláře a dle potřeby se doptá na odpovědi, kterým nerozuměl. Takto vedený rozhovor pracovníka se zájemcem lze považovat za první osobní kontakt. Pracovník oslovenému nabídne kontaktní letáček o terénním programu a jeho převzetí/nepřevzetí si zaznamená.

3. Vytvořit skupinu zájemců o službu, se kterými bude možné v další fázi individuálně plánovat a pracovat na zlepšení jejich nepříznivé situaci

Za zájemce o službu se považují ty děti, u kterých je vidět evidentní zájem o další kontakt s pracovníkem. Tento zájem se projeví při dalších navazujících aktivitách v rámci lokality. Jinou alternativou práce se zájemci/klienty umožňuje i aktivita pracovníků na sociálních sítích. Sociální sítě se v dnešní době stávají nejenom silným komunikačním prostředkem, ale i přirozeným prostředím cílové skupiny. Nabízí pohled do osobního prostoru dětí zejména v nepříznivém počasí, kdy terénní práce venku není možná. Pracovník může na dění na síti okamžitě reagovat buď v online prostředí, nebo při přímém kontaktu se zájemcem venku na ulici. Podmínkou je, že předem dojde ke vzájemné

domluvě a zájemce/klient pracovníkovi pošle žádost o přátelství (jak je to běžné např. na sociální síti Facebook). Prostřednictvím aktivity na sociálních sítích může pracovník sdělovat informace týkající se služby, vyzývat přátele k reakcím, nebo využívat chatovací okna pro vzájemnou komunikaci se zájemci.

4. Zavedení evidence

Evidence zájemců se provádí většinou v počítačovém programu v závislosti na možnostech poskytovatele služby a její obsah je stanoven zákonem. Zde je zaznamenán průběh práce se zájemcem a taky veškeré výkony v případě, že se ze zájemce stane klient.

4.1.3. Část podpory

Poslední částí terénní práce je část podpory. Vztah mezi zájemcem a pracovníkem se zde posunul do úrovně, ve které je možné uzavřít ústní dohodu a společně pracovat na stanovených cílech²⁶.

Klientem se stává zájemce z cílové skupiny, který:

- s pracovníkem uzavře ústní dohodu o poskytování sociální služby,
- převezme si dohodový letáček a bude rozumět informacím, které obsahuje,
- domluví se s pracovníkem na tom, co by chtěl dělat, aby došlo k zlepšení jeho nepříznivé situace (individuální plánování).

Část podpory má čtyři základní úkoly:

1. Uzavření dohody o poskytování sociální služby

Tento úkol vychází ze zákona a je vzhledem na věk klientů pro pracovníka těžce uchopitelný. Nastavený „kamarádský“ vztah se formalizuje kvůli povaze informací, které je pracovník povinen klientovi sdělit (podání stížnosti na službu, veřejný závazek, práva klienta, vedení dokumentace atd.). I zde se proto musí volit vhodná forma přiměřená věku klienta tak, aby tímto aktem nebyl odrazen od další spolupráce. Uzavření ústní dohody probíhá mimo skupinu a jeho součástí může být i předání „dohodového“ letáčku.

Pracovník má povinnost v zápise zdůvodnit, proč došlo k uzavření dohody s konkrétním klientem. Pro tento účel je v kartě klienta popsána jeho nepříznivá sociální

²⁶ Uzavírání dohody a vypracování individuálního plánu s klientem probíhá kontinuálně také v KA2, KA3 a KA5

situace – pasivní trávení volného času, experimentování s návykovými látkami, málo podnětné sociální prostředí, nízká podpora ze strany rodičů, apod. Uvedené informace může pracovník odpozorovat nebo se je náhodně dozví z rozhovorů s klientem.

2. Stanovení individuálního cíle klienta

Po uzavření dohody s klientem se upřesní, jak konkrétně by chtěl službu využívat a to na základě nabídky služby. Nabídka má smysluplně propojovat zjištěné psychosociální potřeby klienta s jeho nepříznivou sociální situací a se stanovenými cíli terénní služby. Výběrem z nabídky si klient stanovuje svůj první cíl a svého klíčového pracovníka. Ten se zakomponuje do individuálního plánu klienta (IP).

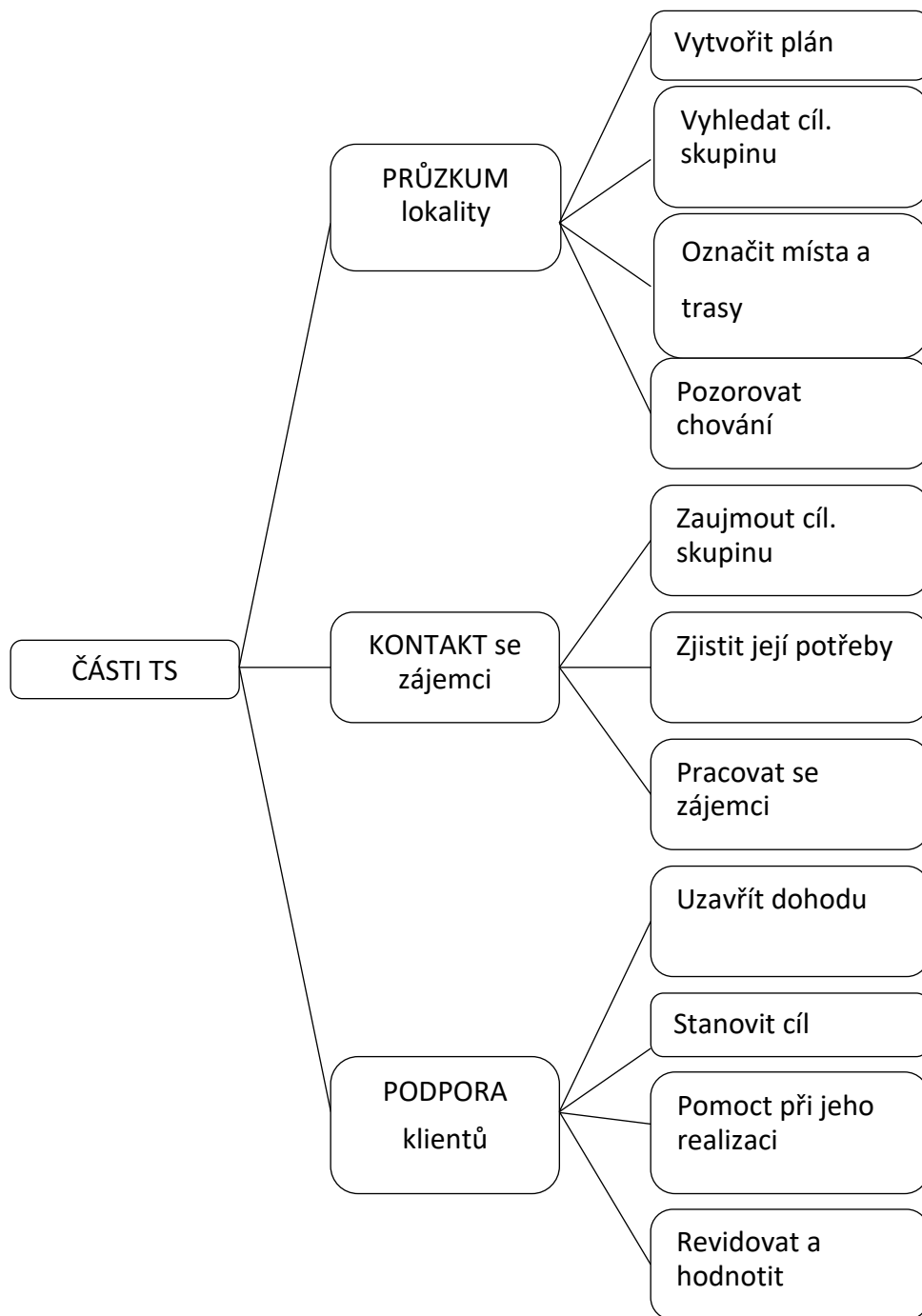
3. Podpora při realizaci jednotlivých kroků

Po definování společného cíle se v rámci individuálního plánování pracovník cíl rozdělí do jednotlivých podcílů a následně klienta postupně vede k jejich naplňování. Vedení nemusí být z pohledu klienta vždy zjevné na rozdíl od pracovníka, který při činnosti s klientem volí vždy takové metody práce, které odpovídají naplňování určených kroků.

4. Revize a evaluace

Klíčový pracovník cíl pravidelně hodnotí a po rozhovorech s klientem provádí také revize, v rámci kterých může dojít k jeho přeformulování. V praxi je běžná situace, že po uzavření dohody a stanovení cílů pracovník klienta již nepotká, nebo že klient o spolupráci a kontakt s pracovníkem nejeví další zájem. Kontakt s tímto klientem se může obnovit až po delší době nebo vůbec.

Schéma 1. Hlavní části zavedení terénní služby a jejich základní úkoly



4.2. Kontaktní práce na pravidelném stanovišti

Název:	Kontaktní práce na pravidelném stanovišti (dále jen KA2)		
Doba trvání:	1. rok projektu:	9 měsíců (duben-prosinec)	
	2. rok projektu:	8 měsíců (leden-srpen)	
Počet pracovníků:	2 -3 terénní pracovníci		
Místo realizace:	Venkovní hřiště, tělocvična		
Cíl aktivity:	Realizace jednotlivých částí činností na pravidelném stanovišti prostřednictvím stanovených úkolů.		
Očekávané výstupy:	Minimální počet oslovených zájemců:	30	
	Minimální počet klientů:	10	
	Min. počet setkání na stanovišti:	250	
Hlavní části KA2 ²⁷ :			
-	Část pohybová		
-	Část komunikační a poznávací		
-	Část konzultační		

Kontaktní práce na pravidelném stanovišti slouží jako modelový příklad, jak lze efektivně využít čas a možnosti, které mají pracovníci pro práci s klienty na ulici k dispozici. Pro práci s cílovou skupinou nabízí řadu různorodých činností, při kterých dochází k častým sociálním, situačním a krizovým intervencím pracovníků. Uvedené části KA2 naplňují základní činnosti při poskytování terénních služeb²⁸.

Místo realizace KA2, časové zařazení v rámci dne/týdne, jako i nabídka aktivit v hlavních částech programu se sestavuje na základě informací získaných z první fáze průzkumu (kapitola 4.1.) a z provedeného dotazníkového šetření.

Realizace KA2 je podmíněna vnějšími vlivy, které při práci venku působí (chladné počasí, déšť apod.). V zimním období (říjen-březen) se proto klíčová aktivita přesouvá do pronajaté tělocvičny, která se nachází v dané lokalitě nebo v jejím nejbližším okolí. Obsah realizovaných činností se přizpůsobuje možnostem daného prostoru a vybavení tělocvičny.

²⁷ Pořadí částí a zařazení jednotlivých aktivit se mění v závislosti na potřebách účastníků a počtu pracovníků.

²⁸ § 34 Vyhlášky 505/2006 Sb. ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Terénní pracovníci se účastní činností v rámci KA2 pravidelně a jsou vždy minimálně dva. První pracovník je přítomen na stanovišti, druhý obchází okolí a provádí monitoring lokality. Monitoring je další navazující činností terénní práce a jeho cílem je průběžné vyhledávání a kontaktování potenciální zájemců o službu v již zmapované lokalitě. V rámci programu je proto určen pracovník, který monitoring provádí a informuje zájemce o aktivitách na pravidelném stanovišti. V případě zájmu, dítě na místo doprovodí a přiměřeně k věku zájemce ho zapojí do probíhajících činností.

Pravidelnost činnosti na stanovišti vnáší do budoujících vztahů pracovníka s klientem prvky řádu a jistoty. Klient bude vědět, kdy a kde lze pracovníka potkat a dále, co a jak se bude na stanovišti přibližně odehrávat. KA2 je rozdělena do třech hlavních částí, umožňující práci s různými typy účastníků. Svým preventivním zaměřením částečně eliminuje rizikové faktory, které na cílovou skupinu v lokalitě působí a aktivní činnost pracovníků pomáhá při řešení její nepříznivé sociální situace.

O činnosti na stanovišti se cílová skupina dozví z předem připravených letáček a při kontaktu pracovníka s cílovou skupinou v rámci provádění monitoringu. Při úvodním zavádění KA2 je zájem a aktivita cílové skupiny téměř nulová. Pokud je na místě přítomna, většinou činnost pracovníka/pracovníků na stanovišti pozoruje. Ti v tomto případě hrají hry mezi sebou (např. hází si frisbee nebo míč na koš) a přitom pozorně sledují reakce přihlížejících. Určení vhodného okamžiku pro nabídku spoluúčasti na aktivitě záleží na vyhodnocení konkrétní situace. Pravidelným působením služby na stanovišti lze očekávat, že se uvedený počáteční stav změní směrem k většímu zájmu cílové skupiny.

4.2.1. Část pohybová

První část KA2, tak jako i další následující, se koná na předem vybraném místě - stanovišti v dané lokalitě. Ideálním prostředím pro realizaci zejména první části je hřiště nebo sportoviště, které svojí rozlohou a umístěním herních prvků (fotbalové branky, basketbalové koše) nabízí různorodé možnosti aktivit. Pracovník na takto vybaveném hřišti hraje s cílovou skupinou hry, zejména pohybového charakteru a cílem navázat s ní kontakt. Je důležité upozornit na to, že hra zde není konečným cílem terénní sociální práce, ale pouze prostředkem sloužícím pro navázání kontaktu s cílovou skupinou.

Pohybová část má dva základní úkoly:

1. Aktivním zapojením cílové skupiny do nabízených pohybových činností napomáhat v rozvoji senzomotorických, osobnostních a sociálních dovedností klientů.
2. Vést klienty k respektování předem domluvených pravidel, včetně pravidel „fair-play“

Rozdělení pracovních kompetencí:

Pracovník terénní služby č. 1

- Provádění monitoringu v lokalitě s cílem vyhledat kontaktovat cílovou skupinu.
- Informování cílové skupiny o aktivitách na stanovišti.

Pracovník terénní služby č. 2 a 3.

- Organizace a dohled nad aktivitami na stanovišti se zaměřením na bezpečnost.
- Aktivní zapojení do hry a navazování vztahů s cílovou skupinou.

Průběh činnosti na stanovišti:

- Pracovník na stanoviště přichází ve stanovenou dobu s vybranými pomůckami dle předem připravených pohybových aktivit.
- Pracovník zahájí činnost na stanovišti sám, s dalším pracovníkem, s jednotlivcem, nebo se skupinou zájemců.
- Před činností se pracovník představí a seznámí se s účastníky. Současně jim stručně popíše průběh této části a taky je informuje o částech následujících (např. Do čtyř hodin se bude sportovat a pak jsou připraveny aktivity na dece,...).
- Popíše a ukáže účastníkům přinesené pomůcky a případně předvede jak se používají (např. ukáže dětem jak se jezdí na waveboardu) s cílem děti motivovat a vzbudit v nich žádaný zájem.
- Seznámí účastníky s pravidly půjčování pomůcek a taky s bezpečností, která s jejich použitím souvisí.
- Zeptá se účastníků, co by chtěli dělat a na základě rozhovoru zahájí vybranou činnost, nebo skupinovou hru s cílem vést je k zodpovědnosti za vybranou aktivitu.

- Po započatí akce se pracovník zapojuje do činností, napomáhá účastníkům při překonávání překážek, které s vybranou aktivitou souvisí (např. přidržuje dítě při chůzi na slackline).
- Pracovník při činnostech intervenuje - vstupuje do interakcí mezi účastníky, hlídá dodržování pravidel a koriguje jejich chování. Zejména se jedná o intervence situační a krizové (např. rvačka při fotbalu).
- V závislosti na typu činnosti si pracovník s uživateli povídá a neformálním rozhovorem se snaží zjistit informace, které jsou klíčové pro další práci se zájemcem.
- Pracovník verbálně (pochvalou) i nonverbálně (zvednutý palec na ruce) odměňuje snahu a dílčí pokroky, které účastník/skupina při aktivitě dělá. Pozitivní motivace se vztahuje zejména na pokroky v pohybových a sociálních dovednostech.
- Pracovník část ukončí v případě, že uplynula vyhrazená doba nebo, když je organizace činnosti nezvladatelná. Může nastat v případě neřešitelných konfliktů mezi dětmi, nebo při opakovaném porušování pravidel, kdy je ohrožena bezpečnost uživatelů, popřípadě samotného pracovníka.

Náměty pro výběr pomůcek a jejich stručný popis.

Aktivity v první části mají reflektovat současné trendy a možnosti v dané lokalitě. Pro některého uživatele služby může být i půjčení fotbalového balónu významnou událostí, vzhledem k tomu, že mu ho rodiče z finančních důvodů rodiče nekoupí. Naopak, starší klienti si zakládají na atraktivitě a chtějí zkusit něco nevšedního, výjimečného a trendy.

Výběr a zakomponování aktivit do programu závisí kromě věku klientů i na schopnostech a dovednostech samotných pracovníků. Vztah a zájem pracovníka k určitému druhu činnosti je pro tuto část velkým přínosem zejména proto, že může být takto zaměřená osobnost pozitivním vzorem pro účastníky programu.

Níže uvádím seznam pomůcek, které se mi v praxi s klienty na ulici osvědčili a nejsou tak známé. Uvedené sportovní potřeby jsou skladné a dobře přenositelné.

- Slackline je popruh široký cca 5cm, který lze uchytit mezi dva pevné body (sloupy, stromy apod.). Po natažené “lajně” se následně chodí a balancuje. U klientů rozvíjí

koordinaci, rovnováhu a trpělivost. Na lajně lze balancovat také s poskytnutím opory, co vede účastníky k vzájemné pomoci a smyslu pro spolupráci.

- Skákací tyč. Jedná se o pomůcku, na které může dítě skákat téměř na místě. Tyč je opatřena pružinou uvnitř “těla” a umožňuje odražení od země. Slouží na nácvik rovnováhy. Skákaní na pogo-tyči, jak se taky nazývá, je fyzicky náročné a dítě se při činnosti může dostatečně “vybláznit a vybít”.
- Vietnamský badminton je zábavná hra, základem které je speciální “košík” s pružinkou. Košík se odráží bez použití rakety pouze dlaní, nohou, nebo jinou částí těla. Hra je vhodná k hraní ve dvojicích i ve skupině a patří do kategorie oblíbených kontaktních aktivit. Účastníci si při ní odreagují a zapomenou na starosti, které je tíží. Slouží k rozvíjení jednoduchých pohybových dovedností a proto jí lze využít i pro děti nižšího věku.
- Boxerky jsou pomůckou zejména pro kluky, kteří si tímto můžou změřit síly a pod dohledem pracovníka vybít přebytečnou energii. Účastníci aktivitou zjistí, jak fyzicky náročný je tento sport. K aktivitě patří ochranné helmy, které snižují riziko úrazu. V případě, že pracovníci do lokality dojíždí autem, se nabízí rozšíření činnosti o boxovací pytel, který se pověsí na fotbalovou branku nebo strom.
- Závěsný posilovací systém (např. TRX) se dá rovněž upevnit na fotbalovou bránu nebo strom. Slouží k posilování se svým vlastním tělem a nahrazuje závaží a činky. Cvičení je zábavné díky rozmanitosti a komplexnosti cviků, které posilují všechny svalové partie.
- Waveboard je skejt, který má pouze dvě kolečka a tím nutí jezdce k větší obratnosti a rovnováze. Získání dovednosti pro jízdu na waveboardu trvá delší dobu. Děti jsou však touto pomůckou tak zaujaté, že čas při aktivitě nehraje roli. Waveboard se dá použít jako atraktivní prostředek pro pohyb pracovníka v lokalitě, stejně jako skejt, kolo nebo koloběžka.

4.2.2. Část komunikační a poznávací

Jedná se o část programu, při které dochází k rozvíjení vztahů mezi účastníkem a pracovníkem, a taky navzájem mezi členy zúčastněné skupiny. V této části pracovník volí ty metody sociální práce, které mají potenciál ovlivnit chování cílové skupiny a také mu umožňují poznat individuální reakce účastníků.

Charakter jednotlivých aktivit vychází:

- z reakcí pracovníka na aktuální situaci účastníka/účastníků (např. po rvačce, která vznikla při fotbalu),
- ze souboru cílených intervencí, kterými vede pracovník účastníky k předem stanoveným poznatkům (např. rozhovory o negativních účincích alkoholu a cigaret),
- z potřeby účastníků nezávazně si povídat ve skupině a odreagovat se (např. hra Double).

Komunikační a poznávací část má dva základní úkoly:

1. Umožnit klientům vzájemně se seznámit a popovídat si na aktuální témata v bezpečném prostředí, rozvíjet jejich sociální dovednosti.
2. Aktivitami preventivního charakteru rozšiřovat u klientů povědomí o rizicích spojených s nezdravým životním stylem.

Rozdělení pracovních kompetencí:

Pracovník terénní služby č. 1

- Provádění monitoringu v lokalitě s cílem vyhledat kontaktovat cílovou skupinu.
- Informování cílové skupiny o aktivitách na stanovišti.

Pracovník terénní služby č. 2

- Organizace činnosti na stanovišti.
- Práce se skupinou.

Popis činnosti na stanovišti:

- Pracovník se představí a seznámí se s účastníky. K tomuto účelu použije seznamovací aktivitu (příklad uveden níže). Činnost probíhá při sezení na zemi (na dece nebo nastříhané karimatce) a je důležité, aby se při ní účastníci cítili pohodlně. Současně jim stručně popíše průběh této části a taky je informuje o možnosti popovídat si s ním po skončení osobně. V případě, že to krizová situace na stanovišti vyžaduje, pracovník přechází přímo k řešení problému, který nastal a seznamovací hru na začátku nezařazuje.
- Pracovník dále postupuje podle vyvíjecí se situace. Pokud krizová situace nevznikla, případně se již vyřešila, zařazuje do činnosti předem připravené aktivity.
- Pracovník oceňuje zájem účastníků, podporuje je k tomu, aby se nebáli vyjádřit své názory nebo postřehy. V případě, že se účastník před skupinou otevře (sděluje osobní informace), pracovník jeho sebeodhalování před skupinou vyzdvihne a slovně ocení (např. 10-tileté dítě se přizná, že denně vykouří dvě cigarety). Skupině tím, signalizuje, že se takové přiznání není v jeho přítomnosti trestané, a že je naopak symbolem projevené důvěry. Ještě jednou zdůrazní, že po skončení aktivity si s ním můžou promluvit osobně mimo skupinu.

Námět pro seznamovací aktivitu s názvem „Kdo sedí vedle mě“

- Pracovník děti rozdělí do dvojic. V případě, že počet účastníků bude lichý, sám vytvoří dvojici s jedním z nich.
- Vyzve účastníky, aby si ve dvojicích o sobě sdělili co nejvíce informací (jméno, třída, zájmy, apod.)
- Po deseti minutách sdílení ukončí a každého jednotlivce vyzve, aby před skupinou představil svého nového kamaráda.
- Pokud pracovníka nikdo z dětí nepředstavil, představí se sám

Námět pro aktivitu preventivního zaměření s názvem „Závislost“

- Pracovník si začne na dece s dětmi povídat o životních hodnotách. Zeptá se jich, jestli ví, co to hodnota znamená, pojem vysvětlí a vyzve je, aby každý za sebe napsal na papírek tři hodnoty, které jsou v životě pro něho důležité. Papírky nikomu neukazují.
- Pracovník dětem ukáže připravené obrázky, s tématem návykových látek (dým z cigaret, opilý člověk na lavičce, apod.) Následně vyzve děti, aby popsali asociace (pocity, dojmy, myšlenky), které v nich obrázky vyvolali, a doptá se na podrobnosti.
- Naváže na vzniklou diskuzi - vysvětlí dětem pojem závislost a zeptá se na jejich zkušenosti s alkoholem, kouřením cigaret nebo marihuanou.
- Popíše negativní účinky alkoholu na zdraví člověka a vyzve účastníky, aby si na chvíli představili, že jsou v roli alkoholika, a že jim alkohol vzal jednu z tří napsaných věcí - hodnot na papírku. Vybranou hodnotu sami přeškrtnou. Děti si změnu vnímání po požití alkoholu vyzkouší nasazením brýlí simulujících silnou opilost.
- Stejným způsobem popíše vliv kouření cigaret na člověka a názorně ho předvede na pomůcce kouřící panenky. Pracovník vyzve účastníky, aby si na chvíli představili, že jsou silní kuřáci a že jim závislost na cigaretách vzala další ze tří napsaných hodnot na papírku. Vybranou hodnotu sami přeškrtnou.
- Pracovník vysvětlí vliv marihuany na zdraví člověka. Změnu vnímání po požití drogy si účastníci vyzkouší nasazením speciálních simulačních brýlí. Vyzve účastníky, aby si na chvíli představili, že jsou závislí na marihuaně a že jim tato závislost vzala poslední z napsaných hodnot. Vybranou hodnotu sami přeškrtnou.
- Reakcí dětí je, že si stěžují na poškrtný papírek. Pracovník jim sdělí, že jedna věc jim na papírku zůstala a tou je právě závislost. Vyzve je, že pokud jí nechtějí, ať papírek skrčí a odhodí do koše, který je poblíž.
- Pracovník aktivitu ukončuje a dává prostor pro otázky a volnou diskuzi.

4.2.3. Část konzultační

Konzultační část se zaměřuje na prohlubování osobního vztahu mezi pracovníkem a klientem. Základní metodou v konzultační části je individuální motivační rozhovor, který je založen na principech aktivního naslouchání. Cílem pracovníka je vést klienta k tomu, aby se více rozpovídal a na základě získaných informací nabídnul klientovi přiměřenou pomoc a podporu.

Konzultační část má tři základní úkoly:

1. Budování vztahu mezi klientem a pracovníkem, ve kterém bude klient schopen popsat životní situaci, ve které se nachází.
2. Rozvoj klienta v dovednosti sebekriticky se zamyslet nad svým chováním a nad možnostmi řešení svého problému.
3. Podpora klienta při formulaci vlastních potřeb v psychosociální oblasti.

Rozdělení pracovních kompetencí:

Pracovník terénní služby č. 1

- Provádění monitoringu v lokalitě s cílem vyhledat kontaktovat cílovou skupinu.
- Informování cílové skupiny o aktivitách na stanovišti.

Pracovník terénní služby č. 2

- Organizace činnosti na stanovišti.
- Vedení individuálních rozhovorů s klienty.

Popis činnosti na stanovišti:

- Pracovník opustí skupinu a odejde na nerušené místo, kde bude rozhovor probíhat. O tomto místě klienty informuje v předcházející části.
- V případě, že má o rozhovor s pracovníkem zájem více klientů, pracovník určí jejich pořadí a také konkrétní časy, kdy se bude klientům věnovat (např. První v pořadí bude Jan od 15,00-15,30hod.). K tomuto účelu může použít také hru, která klienty spravedlivě rozdělí.
- Pracovník vede s klientem individuální rozhovor, ve kterém se snaží klienta více poznat. Povzbuzuje ho přitom ke komunikaci, oceňuje projevy

sebeodhalení a celkově vede rozhovor způsobem, který pomůže při formulování jeho individuálních cílů.

- Pracovník na závěr klientovi shrne informace, které se od něho dozvěděl a dle jejich povahy mu navrhne možnosti další spolupráce

4.3. START – podpora klientů ve volnočasových aktivitách

Název: START – podpora klientů ve volnočasových aktivitách (dále jen KA3)

Doba trvání: 2. rok projektu: 6 měsíců (červenec-prosinec)

3. rok projektu: 12 měsíců (leden-prosinec)

Počet pracovníků: 2 pracovníci, lektori

Místo realizace: Venkovní hřiště, tělocvična, NZDM, prostory sportovních a volnočasových klubů.

Cíl aktivity: Realizace jednotlivých částí KA3 prostřednictvím stanovených úkolů.

Očekávané výstupy:

Minimální počet oslovených zájemců: 30

Minimální počet klientů (uzavření dohody, nebo nový IP): 20

Počet realizace části "Aktivní odpoledne": 2

Hlavní části KA3:

- Aktivní odpoledne
- Podpora volnočasových aktivit klientů mimo oblast sociálních služeb

Klíčová aktivita „Start“ systematicky navazuje na KA2 „Pravidelné stanoviště“, v rámci kterého došlo mimo jiné k podrobnému zmapování zájmů a možností seberealizace cílové skupiny. Struktura KA3 vzniká na základě individuálních preferencí klientů v oblasti aktivního trávení volného času. Klíčová aktivita „Start“ reaguje na potřeby cílové skupiny a nabízí jí možnosti, jak se s volnočasovými aktivitami ve městě blíže seznámit a využít je ve svůj prospěch. V souladu se zákonem o sociálních službách, klientům účast v

programu pomáhá a podporuje je při dalších aktivitách podporujících jejich sociální začleňování.

KA3 je rozdělena do dvou základních částí, popsány níže a je jí možné uskutečnit jak v rámci terénní práce, tak i v rámci činnosti NZDM.

O činnosti, které se realizují v rámci KA3 se cílová skupina dozví z předem připravených letáčků (plakátů) a při kontaktu s pracovníky služby.

4.3.1. Aktivní odpoledne

V první části KA3 se uskuteční v lokalitě pět různorodých workshopů (v rámci jednoho odpoledne), na kterých si může cílová skupina zkusit aktivity dle jejich vlastního výběru a to pod dohledem odborných lektorů. Workshopy jsou vybrány na základě předchozích rozhovorů pracovníků s klienty a v závislosti na nabídce sportovních klubů, či dalších volnočasových zařízení, které ve městě působí.

První část má dva základní úkoly:

1. Zorganizovat odpolední akci - workshopy pod vedením odborných lektorů, na kterých si můžou klienti vyzkoušet jednotlivé různorodé volnočasové činnosti.

Akce se realizuje v pronajaté tělocvičně, která se v lokalitě nachází. V případě, že se tělocvična v daném místě nenachází, může být využitý i jiný objekt, který by po prostorové a technické stránce vyhovoval zadaným požadavkům. Na akci se uskuteční celkem pět po sobě následujících workshopů, každý v trvání 60 minut. Mezi jednotlivými workshopy bude následovat desetiminutová přestávka. Účastníci akce se můžou předem rozhodnout, na kterém z workshopů se budou účastnit. O časovém harmonogramu se dozví z programu, který bude vyvěšen u vchodu do budovy.

2. Podnítit zájem klientů v oblasti aktivního trávení volného času

V průběhu celé akce budou pracovníci v aktivním kontaktu se všemi účastníky. Budou je motivovat k výběru aktivity, slovně je budou podporovat a dodávat jim odvalu, které jim často chybí. V případě, že to bude stav účastníka vyžadovat (nejistota, nerozhodnost, a pod.), pracovník ho bude na workshopu osobně doprovázet.

Po ukončení každého workshopu, účastníci vyplní krátký hodnotící dotazník, který bude obsahovat následující položky:

- Název workshopu
- Ohodnot' workshop známkou, jako ve škole 1-5
- Co se ti líbilo nejvíc?
- Co se ti naopak nelíbilo?

Rozdělení pracovních kompetencí:

Pracovník č. 1

- Zajištění pronájmů tělocvičny nebo jiného prostoru na stanovený termín
- Komunikace s majitelem/provozním objektem ohledně podmínek pronájmu (finanční a technické zabezpečení) – zaplacení pronájmu
- Zodpovědnost za pronajatý prostor v průběhu akce
- Propagace akce v lokalitě
- Organizace účastníků workshopů na místě
- Slovní a písemné hodnocení workshopů s klienty po jejím skončení

Pracovník č. 2

- Kontaktování lektorů a domluvení jejich účasti – emailová, telefonická komunikace
- Finanční ohodnocení lektorů, podpisy pracovních smluv (Dohoda o provedení práce)
- Propagace akce v lokalitě
- Zabezpečení materiálního technického vybavení nutného pro konání workshopů
- Organizace a komunikace s lektory na místě
- Slovní hodnocení akce s lektory po jejím skončení

Lektoři workshopů č. 1-5

- Vytvoření strukturovaného workshopu pro začátečníky v trvání 60 minut
- Komunikace s pracovníkem č. 2
- Organizace workshopu na místě

4.3.2. Podpora volnočasových aktivit klientů mimo oblast sociálních služeb

Druhá část KA3 plynule navazuje na část předchozí. Účastníci aktivního odpoledne měli možnost vyzkoušet si řadu aktivit, kterým by se mohli ve svém volném čase pravidelně věnovat. V druhé části mají klienti možnost zdarma docházet do sportovního, nebo jiného volnočasového zařízení a to v období jednoho školního roku.

Druhá část má dva základní úkoly:

1. Zprostředkování osobního kontaktu klientů s lektory, trenéry a vedoucími kroužků.

Na základě zkušeností z praxe můžu doporučit, aby se prvotní kontakt klienta s novým trenérem, nebo neznámým prostředím, nenechával pouze na samotném klientovi. Je přínosné nabízet klientovi, který má o aktivitu zájem, opakovanou podporu ve formě doprovodů do zařízení, ve kterém volnočasová aktivita probíhá. Takto zaměřená činnost pracovníka zvyšuje pravděpodobnost, že klient se v první fázi kontaktu lépe socializuje a začlení do nového kolektivu dětí. I zde je intenzita podpory úměrná individuálním potřebám klienta a záleží na tom, co klient od pracovníka očekává.

2. Finanční a psychická podpora při pravidelném navštěvování zvolené zájmové aktivity.

Po zkušebním tréninku si pracovník s klientem vede rozhovor o jeho dojmech a snaží se zjistit míru jeho zájmu o danou volnočasovou činnost, V případě, že se klient rozhodne o pravidelnou účast na aktivitě, pracovník mu pomůže s vyplněním přihlášky a s vedoucím kroužku upřesní formu financování. V době, kdy klient na kroužek dochází je s pracovníkem v pravidelném kontaktu. Pracovník klienta na kroužek dle potřeby navštěvuje, povídá si s ním o tom, jak se cítí a co nové se naučil a průběžně činnost klienta na aktivitě vyhodnocuje. Pracovník je také v kontaktu s vedoucím kroužku, který mu sděluje informace nezbytně nutné pro další účast klienta na činnosti.

Rozdělení pracovních kompetencí:

Pracovník č. 1, 2

- Pomoc při navázání kontaktu klienta s vedoucím kroužku
- Doprovody na volnočasovou činnost, dle potřeb klienta
- Podpora při prvotních setkáních s novým kolektivem v neznámém prostředí

- Komunikace s klientem o průběhu činnosti na kroužku, zájem o pocity a nové dovednosti klienta, které se týkají nové aktivity
- Podpora a motivace klienta v pravidelné činnosti v rámci aktivity
- Komunikace s trenérem a vybavení administrativních formalit, které s účastí klienta na aktivitě souvisí

4.4. Zřízení NZDM

Název:	Zřízení NZDM (dále jen KA4)
Doba trvání:	3. rok projektu: 3 měsíce (červen-srpen)
Počet pracovníků:	3 pracovníci + zřizovatel
Místo realizace:	Kancelář TS, budoucí prostory klubu
Cíl aktivity:	Realizace hlavních částí KA4
Hlavní části KA4:	<ul style="list-style-type: none"> – Zapsání NZDM do registru poskytovatelů sociálních služeb – Hledání a výběr vhodného prostoru pro zřízení NZDM – Zabezpečení materiálního a technického vybavení klubu

Vytvoření NZDM v lokalitě je přirozeným vyústěním probíhajících činností v rámci předchozích klíčových aktivit. Rozšíření terénní formy poskytované sociální služby do formy ambulantní nabízí širší řadu činností, které je možné s cílovou skupinou vykonávat. Klientům nabízí možnost stálého zázemí, ve kterém se mohou seberealizovat nezávisle na počasí a taky smysluplně trávit svůj volný čas v bezpečném prostředí. Nabídka klubu by proto měla kopírovat potřeby klientů, které se vyprofilovali při předchozím kontaktu s pracovníky v terénu. Z tohoto důvodu je nezbytně nutné věnovat pozornost výběru vhodného objektu, co se týče prostorových a dalších parametrů.

4.4.1. Zapsání NZDM do registru poskytovatelů sociálních služeb

Zřízení NZDM, stejně jako u terénní služby, předchází jeho zapsání do registru poskytovatelů sociálních služeb. Zapsání provádí zřizovatel na základě podání a schválení žádosti o registraci sociálních služeb (kapitola 2.).

4.4.2. Hledání a výběr vhodného prostoru pro zřízení NZDM

Hledání a výběr vhodného prostoru je náročným úkolem a rizika s tímto spojené, jsou více rozepsané v druhé kapitole. Z uvedených důvodů je přínosné, aby druhá část KA4 byla realizovaná za pomoci příslušných pracovníků města, kteří budou při hledání vhodného místa nápomocni.

Technicky se musí budoucí prostor upravit tak, aby odpovídal předpisům, které jsou stanoveny zákonem č. 410/2005 Sb., o Hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.

Pro příklad uvádím: “Prostory pro pobyt žáků v zařízeních pro zájmové vzdělávání a provozovnách pro zájmové vzdělávání se upravují a zařizují tak, aby svými stavebně technickými podmínkami umožňovaly činnost, pro kterou jsou zřízeny. Nejmenší plocha místnosti se stanoví rozměrem 2 m² na 1 žáka. Pokud prostory pro pobyt ve školní družině a školním klubu nejsou součástí školy nebo školského zařízení pro výchovu a vzdělávání, musí být k dispozici vyčleněný prostor pro odkládání oděvů a obuvi, dále záchod s předsíňkou a umyvadlem oddělený pro dívky a chlapce a zázemí pro pedagogické pracovníky podle zvláštního právního předpisu.”²⁹

²⁹ § 7 odst. 1 zákona č. 410/2005 Sb., o Hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.

4.4.3. Zabezpečení materiálního a technického vybavení klubu

Po úpravě prostoru je potřebné proměnit ho ve funkční a atraktivní klub, do kterého se bude cílová skupina ráda vracet a trávit v ní svůj volný čas. Vybavení klubu je proto závislé na potřebách cílové skupiny (např. klienti inklinující k hudbě, by uvítali hudební zkušebnu jako součást klubu), a taky na finančních možnostech zřizovatele.

Do materiálního vybavení klubu standardně patří:

- úložné prostory na pomůcky a hry
- sedací nábytek
- PC stoly
- pracovní stoly
- pingpongový nebo kulečnickový stůl
- stolní fotbal
- věšáky a botníky
- zařízená kancelář pracovníků klubu
- hygienické zařízení
- pomůcky a hry
- hudební nástroje

Do technického vybavení klubu standardně patří:

- PC pro klienty
- PC pro pracovníky
- dataprojektor
- tiskárna
- reproduktory
- CD/Mp3 přehrávač

4.5. Činnost v rámci NZDM

Název: Činnost v rámci NZDM (dále jen KA5)

Doba trvání: 2. rok projektu: 4 měsíce (září-prosinec)

3. rok projektu: 12 měsíců (leden-prosinec)
Počet pracovníků: 3 pracovníci
Místo realizace: NZDM, venkovní hřiště, tělocvična
Cíl aktivity: Realizace jednotlivých částí KA5 prostřednictvím uvedených příkladů.

Očekávané výstupy:

Minimální počet oslovených zájemců: 30
Minimální počet klientů (uzavření dohody, nebo nový IP): 20

Hlavní části KA5³⁰:

- Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
- Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- Sociálně terapeutické činnosti
- Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

4.5.1. Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

Příklad aktivity č.1: Podpora zájmů a dovedností klientů, jejich motivace k vlastním aktivitám – vyjednání možností spolupráce, podmínek a pravidel

Forma práce:

- individuální rozhovor s klientem,
- skupinová práce s klienty,
- využití piktogramů

Postup při podpoře klienta:

- pracovník zjistí, co klienta zajímá, co rád dělá, co by se chtěl naučit
- pracovník volí aktivity, které povedou ke zlepšování dovedností

³⁰ Hlavní části KA5 jsou v souladu se základními činnostmi uvedených v § 27 Vyhlášky 505/2006 Sb. ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

- pracovník se s klientem domluví na dalším postupu, který mu napomůže v rozvoji
- snaha pracovníka zapojit do činnosti i ostatní klienty
- nabídka možnosti klientovi předat libovolnou formou své zkušenosti

Odpovědná osoba: pracovník, který aktivitu vede

Příklad aktivity č.2: Návuk praktických činností (šití, vaření, přesazování květin, vlastní navržené workshopy, vyplývající ze zájmu a potřeb klientů; práce s různým nářadím, pomůckami a materiály).

Forma práce:

- individuální
- skupinová práce s klienty,

Postup pracovníka při aktivitě:

- zjišťování zájmu, potřeb klientů – dotazování, pozorování, evidování návrhů
- domluva s klientem na termínu a průběhu dohodnutých činností
- rozdělení úkolů a rolí pro danou činnost
- realizace samotné aktivity
- zjišťování zpětné vazby od účastníků

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

Příklad aktivity č.3: Společné skupinové diskuse na předem stanovené téma i spontánní při řešení aktuálních situací na klubu (vztahy, kamarádství, pravda a lež, odvaha a riskování, osobní bezpečnost, návykové látky, šikana, práva a povinnosti, osobní svoboda, manipulace, diskriminace apod.)

Forma práce:

- skupinová práce s klienty

Postup pracovníka při realizaci aktivity:

- téma si klienti řeknou, vyplyne z jejich potřeb nebo je navrženo pracovníkem či externím odborníkem
- určení programu na kalendářní měsíc / týden / jinak stanovené období.
- pracovník zjistí, kolik klientů má o zvolené téma zájem.
- společně s klienty dojde k navržení hlavních bodů (co by mělo zaznít), termín/y a časový rozvrh
- pracovník zabezpečí propagaci aktivity (pozvánka, letáček se základními informacemi)
- realizace aktivity (jednorázová, dlouhodobá – návazná)
- zjišťování zpětné vazby od účastníků

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

Příklad aktivity č.4: Motivace k pravidelné přípravě do školy a její realizace (zakázka klienta: udělat domácí úkol, napsat referát, prezentaci, práce na školním/třídním/žakovském projektu, čtenářský deník).

Forma práce:

- Individuální práce s klientem

Postup pracovníka při aktivitě:

- vyjasnění podílu spolupráce a možností obou stran na splnění zadání - cíle
- hledání optimálních podmínek a možností pro jeho zajištění (s kým, kde, kdy a jak)
- domluva s klientem na konkrétním vymezení: času a prostoru a termínu, od kdy do kdy má být zadání
- společné stanovení postupu, formy a jednotlivých kroků k naplnění cíle
- pracovník s klientem zhodnotí naplnění /nenaplnění cíle

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

4.5.2. Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

Příklad aktivity č. 1: Spontánní a strukturované diskuse a aktivity (koláže, ztvárnění obrázky), kvízy, ankety, dotazníky - tematicky zaměřené na výše uvedené oblasti.

Forma práce:

- Skupinová a individuální práce

Postup pracovníka při aktivitě:

- na základě pozorování nebo dotazování: zjišťování úrovně znalostí výše uvedených norem u klienta/ů nebo zjištění, že některý klient je v ohrožení z důvodu porušování jeho práv někoho z okolí nebo prostředí, ve kterém vyrůstá
- v případě klientovy neznalosti - upozornění na porušování nebo nedodržování základních práv jím nebo proti němu a oznámení dalšího postupu, v případě potřeby a závažnosti situace spolupráce s rodinou, policií, OSPOD a jinými institucemi
- na základě domluvy postupovat v jednání ve prospěch klienta

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

Příklad aktivity č. 2: Využití aktuálních situací k nácviku společenského chování, strukturovaný program na toto téma (scénky, interaktivní hry, diskuse).

Forma práce:

- práce ve skupině
- individuální práce s klientem

Postup pracovníka při aktivitě:

- pozorování, popřípadě evidování potřebnosti nebo vhodnosti zařazení nácviku do činnosti klubu
- sestavení programu – hry s prvky dramatické výchovy, společné činnosti, besedy, popřípadě jen individuální činnosti s jednotlivými klienty zaměřené na procvičení se v žádoucím chování

- avizování aktivity a motivování klientů k účasti
- průběh konkrétně zaměřené aktivity
- zhodnocení - doporučení, zpětná vazba na konci aktivit

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

Příklad aktivit č.3: Vyřízení průkazky na slevu jízdného, burza škol, den otevřených dveří na školách, vyřizování osobních záležitostí ve prospěch klienta na úřadech, institucích, sepsání životopisu a motivačních dopisů, hledání brigády.

Forma práce:

- individuální práce s klientem

Postup pracovníka při aktivitách:

- klient přichází se zakázkou – vyjasnění, upřesnění, stanovení možností domluva s klientem na rozdělení kompetencí a konkrétních krocích
- průběžná vyhodnocení jednotlivých kroků (pokud se jedná o dlouhodobější záležitost)
- konečné vyhodnocení intervence a osobního plánu

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

Příklad aktivity č.4: Viz klíčová aktivita START

4.5.3. Sociálně terapeutické činnosti

Příklad aktivity č. 1: Řešení konfliktu mezi klienty v klubovně (pomlouvání, vzájemné stížnosti na svoje chování, nevhodné chování – předvádění se, šikana, krádeže, ublížení i nevhodné projevy náklonnosti, úmyslné ničení vybavení, jednorázové závažné nebo stálé opakované porušování pravidel).

Forma práce:

- individuální práce s klientem
- práce ve skupině

Postup pracovníka při činnosti:

- pojmenování problému a popis toho, co se stalo (podle situace – individuálně, ve skupině)
- zjištění, jak situaci vidí a vnímají ostatní pracovníci/klienti
- ověření si podrobností a souvislostí, vysvětlení
- posouzení závažnosti situace a charakteru problému a navržení řešení:
 - a) ukončení smlouvy s klientem a zákaz vstupu do klubu
 - b) omezení využívání služby na dobu určitou
 - c) úhrada poškozené věci
 - d) jiná ujednání nápravy
 - e) doporučení
- vedení rozhovorů s ostatními klienty klubu způsobem, aby mohli lépe pochopit aktuální situaci, přehodnotit svoje chování a postoje
- pracovník situaci s klienty vyhodnotí a uzavře

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

Příklad aktivity č.2: Vedení rozhovoru na klientovo osobní téma. Klient se pracovníkovi svěří s problémy v rodině, ve škole, mezi kamarády apod.

Forma práce:

- individuální práce s klientem

Postup pracovníka při činnosti:

- pracovník s klientem vede rozhovor, klade mu otázky, popřípadě používá další doplňující techniky doplňující rozhovor (kamínky, kreslení, obrázky, kartičky apod.) tak, aby zjistil potřebné informace

- pracovník vymezí čas intervence a sdělí klientovi své možnosti v rámci pomoci v daném problému
- doptává se na očekávání klienta – „Co bys ode mne konkrétně potřeboval?“ „Jak ti mohu pomoci?“
- na základě získaných informací o problémové situaci klienta, pracovník navrhne možnosti pomoci v rámci svých pracovních kompetencí (případně doporučí navazující službu)
- v závěru rozhovoru se pracovník klienta doptává na ne/naplnění jeho cíle nebo si společně stanoví postupné kroky k jeho naplnění.

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

4.5.4. Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Příklad aktivity č.1: Finanční gramotnost (klient utratí své kapesné už na začátku výletu/pobytu, nevhodně utrácí peníze určené na jídlo, půjčuje si peníze od druhých).

Forma práce:

- individuální práce s klientem

Postup pracovníka při činnosti:

- pracovník se dozví o situaci, kterou klient aktuálně řeší
- pracovník nabídne klientovi možnost si o problému individuálně promluvit (v případě zájmu klienta, postupuje stejně jako při intervenci)
- při vhodné příležitosti zařadí téma finanční gramotnosti do diskuzí nebo dalších činností ve skupině

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

Příklad aktivity č.2: Podpora klienta při začleňování mezi vrstevníky
(nekomunikující klient nebo naopak agresivní a manipulující).

Forma práce:

- individuální práce s klientem
- práce ve skupině

Postup pracovníka při činnosti:

- sledování dění na klubu – konstelací ve skupině klientů
- vedení spontánních rozhovorů s klientem
- pracovník klientovi nabízí činnosti - formou aktivit nebo kreativních technik
- pracovník si pravidelně ověřuje porozumění klientovým potřebám a efektivitu podpory
- snaží se o povzbuzení klienta k zapojování do dění v klubu
- pracovník vytváří programy, hry a aktivity zaměřené na spolupráci klientů, vzájemné ocenění, všímání si pozitivních vlastností a dovedností apod.

Odpovědná osoba: Pracovník, který aktivitu vede.

5. Personální zabezpečení projektu

Zřizovatel před započítím projektu vyhlásí výběrové řízení na níže uvedené pracovní pozice (práce na plný úvazek). Je zodpovědný za správný výběr pracovníků v souladu se stanovenými podmínkami přijetí. Jedná se obsazení těchto pracovních pozic:

- a) Vedoucí sociální služby
 - sociální pracovník/pracovnice
- b) Terénní/NZDM pracovník č.1, 2.
 - pracovník/pracovnice v sociálních službách

Zájemci o uvedené pracovní pozice musí splňovat tyto kritéria:

Vedoucí služby

- kvalifikace sociálního pracovníka
- praxe s cílovou skupinou dětí a mládeže (minimálně 1 rok)
- orientace v problematice principů a fungování terénních služeb a navazujících nízkoprahových programů
- znalost standardů kvality sociálních služeb
- zájem pracovat v odpoledních a večerních hodinách
- smysl pro týmovou spolupráci i schopnost samostatné práce
- schopnost sebereflexe, aktivní přístup, flexibilita, kreativita
- dobré organizační a komunikační schopnosti, schopnost vést pracovní tým
- trestní bezúhonnost

Terénní/NZDM pracovník

- středoškolské vzdělání s maturitou,
- kvalifikace pracovníka v soc. službách
- pozitivní vztah k cílové skupině (děti a mládež)
- zájem pracovat v odpoledních a večerních hodinách
- smysl pro týmovou spolupráci i schopnost samostatné práce

- schopnost sebereflexe, aktivní přístup, flexibilita, kreativita
- dobré komunikační schopnosti
- trestní bezúhonnost

První výběr vhodných kandidátů se uskuteční poskytovatel na základě posouzení informací uvedených v motivačních dopisech a strukturovaných životopisech. Tyto dokumenty jsou první podmínkou pro přijetí do zaměstnání a zájemci je zašlou na emailovou adresu zřizovatele. Druhé kolo má formu přijímacího pohovoru, na kterém se zřizovatel blíže seznámí se zájemci o práci a na základě svých zkušeností se rozhodne o jejich ne/přijetí. Následně dojde k podepsání pracovní smlouvy na dobu určitou (36 měsíců).

Při ukončení pracovního poměru s některým z pracovníků ve zkušební době, nebo v průběhu trvání projektu, se výše popsaný přijímací proces opakuje.

6. Rozpočet projektu

V tabulce č. 2. (viz níže) uvádím náklady v Kč, které se vážou k realizaci projektu. Je nutné dodat, že se jedná o modelový projekt a uvedené částky jsou pouze orientační. Náklady se budou zajisté lišit v závislosti na regionu (výška, nájemného, mzdy pracovníků), velikosti dané lokality (prostory NZDM) a potřebách cílové skupiny (zařízení klubu).

Tabulka č. 2. Rozpočet projektu

Mzdové náklady	počet měs./hod.	Kč/měsíc	celkem
Sociální pracovník/vedoucí služby (PP)	36	25000	900000
Pracovník v sociálních službách 1. (PP)	36	18000	648000
Pracovník v sociálních službách 2. (PP)	36	18000	648000
Mzda celkem	-	-	2196000
Zákonné odvody: 34,2 % ze mzdy	-	-	751032
Náklady spojené s KA1			
Pronájem kanceláře pracovníků	36	5000	180000
Zařízení kanceláře - nábytek	-	-	25000
Náklady za služby (energie, vodné, stočné, tel. a internet)	36	2400	86400
Kancelářské potřeby	36	500	18000
Nákup mobilních telefonů a výpočetní techniky (PC, tiskárna)	-	-	58000
Stáže, kurzy a školení pracovníků	-	-	10000
Cestovní náhrady	36	900	32400
Náklady spojené s KA2			
Pronájem tělocvičny v zimním období, 350Kč/hod.	5	14000	70000
Pomůcky na kontaktní aktivity (sportovní, preventivní, apod.)	-	-	20000
Náklady spojené s KA3			
Aktivní odpoledne - pronájem tělocvičny, 350Kč/hod.	6	-	2100
Aktivní odpoledne - ohodnocení lektorů (DPP) 250kč/hod.	5	-	1250
Zákonné odvody: 34,2 % ze mzdy	-	-	428
Podpora volnočasových aktivit klientů	16	2500	40000
Náklady spojené s KA4			
Materiální vybavení klubu	-	-	40000
Technické vybavení klubu	-	-	40000
Náklady spojené s KA5			
Pronájem prostorů klubu	16	10000	160000
Náklady za služby (energie, vodné, stočné, internet)	16	2000	32000
Pomůcky na aktivity	-	-	5000
Náklady celkem			3. 767 610,-

7. Zdroje financování

Prostředky na realizaci projektu budou čerpány v rámci vícezdrojového financování. Jako primární zdroj uvádím dotace poskytnuté ministerstvem práce a sociálních věcí, které zřizování a činnost sociálních služeb finančně podporuje. K sekundárním zdrojům patří dotace města/obce a příspěvky získané z nadací, či nadačních fondů.

Státní správa – Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (dále jen MPSV)

Čerpání dotací pro realizaci projektu z MPSV- odbor sociálních služeb a sociální práce je možné pouze v případě, že se sociální služby, které jsou v projektu popsány, předem řádně zaregistrují a budou tak zařazeny do registru poskytovatelů sociálních služeb. Výše zmiňovaný odbor MPSV pravidelně vyhlašuje (jednou ročně) výběrové dotační řízení, do kterého se může zřizovatel přihlásit. Zřizovatel sociální služby má nárok (v případě, že bude ve výběrovém řízení úspěšný) na čerpání dotací na ty aktivity, které souvisejí dle zákona o sociálních službách s vykonáváním základních činností služby.

Klíčové aktivity projektu byly z tohoto důvodu záměrně strukturované tak, aby jejich realizace byla v převážné míře totožná se základními činnostmi poskytovaných sociálních služeb.

Z dotací MPSV budou v projektu financované následující klíčové aktivity (včetně mezd zaměstnanců):

KA1: Zavedení a průběh terénní služby ve vybrané lokalitě

KA2: Kontaktní práce na pravidelném stanovišti

KA4: Zřízení NZDM

KA5: Činnost v rámci NZDM

Z praxe vyplývá, že žádané dotace z MPSV na poskytování sociálních služeb nejsou vždy poskytnuty v plné požadované výši. Z tohoto důvodu je nutné počítat i z dalšími zdroji financování, které by pokryly chybějící náklady. Níže uvádím příklady některých zdrojů, které jsou vhodné k dofinancování projektu.

Samospráva města

Realizace projektu v dané lokalitě vzniká ze zájmu daného města/obce řešit vzniklou situaci a napomáhat v eliminaci sociálně-patologických jevů, které se zde vyskytují. Z tohoto důvodu je pravděpodobné, že zástupci města vyčlení část financí z rozpočtu a spolufinancování projektu zařadí do svého střednědobého, či dlouhodobého plánu. Zřizovatel je v úzkém kontaktu se zástupci města a je informován o dotačních výzvách, které lze v rámci dofinancování uplatnit.

Nadace a nadační fondy

Vhodným příkladem jsou nadace a nadační fondy, které v ČR dlouhodobě působí a podporují činnosti neziskových organizací spojené s uvedenou cílovou skupinou. Každá nadace má přitom své požadavky a specifika, ve kterých upřesňuje podmínky poskytnutí finančního příspěvku. Zřizovatel se v této věci může lépe orientovat i prostřednictvím grantového diáře, který ho bude o vypsání výzvách včas informovat.

KA3 “START – podpora klientů ve volnočasových aktivitách”, může být například financována z následujících zdrojů:

- Nadace ČEZ
- Nadační fond Albert
- Výbor dobré vůle - Nadace Olgy Havlové
- ČSOB pomáhá regionům

8. Udržitelnost projektu

V případě pokračování činností, které byly v projektu do lokality zavedené, se již nepočítá s terénní službou jako se samostatnou sociální službou. Ta bude dále pokračovat jako součást činnosti NZDM.

Udržitelnost projektu je stanovena na základě těchto kritérií:

- A. Cílová skupina bude trvale projevovat zájem o poskytované sociální služby
 - Účastníci projektu budou při komunikaci s pracovníky aktivní.
 - V průběhu projektu se vytvoří mezi pracovníky a účastníky důvěrný vztah, který je předpokladem pro další individuální práci.
 - Bude znatelný zájem klientů o spolupráci se službou při naplňování svých individuálních cílů.
- B. Zájem města na pokračování projektu i v dalším navazujícím období
 - Město/obec bude pozitivně hodnotit činnost, která se bude v lokalitě rámci projektu realizovat a bude z této strany vůle v sociální práci s dětmi a mládeží pokračovat.
- C. Bude zabezpečené financování i personální obsazení projektu i pro další navazující období
 - Náklady zřizovatele na další kalendářní rok spojené s optimálním fungováním sociálních služeb jsou uvedené v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3. Nákladové optimum

Náklady	počet měs./hod.	Kč/měsíc	celkem
Sociální pracovník/vedoucí služby (PP)	12	25000	300000
Pracovník v sociálních službách 1. (PP)	12	18000	216000
Pracovník v sociálních službách 2. (PP)	12	18000	216000
Mzda celkem	-	-	732000
Zákonné odvody: 34,2 % ze mzdy	-	-	250344
Pronájem kanceláře pracovníků	12	5000	60000
Náklady za služby (energie, vodné, stočné, tel. a internet)	12	2400	28800
Kancelářské potřeby	12	500	6000
Stáže, kurzy a školení pracovníků	-	-	3000
Cestovní náhrady	12	900	10800
Pronájem tělocvičny v zimním období, 350Kč/hod.	5	14000	70000
Pomůcky na kontaktní aktivity (sportovní, preventivní, apod.)	-	-	20000
Aktivní odpoledne - pronájem tělocvičny, 350Kč/hod.	6	-	2100
Aktivní odpoledne - ohodnocení lektorů (DPP) 250kč/hod.	5	-	1250
Zákonné odvody: 34,2 % ze mzdy	-	-	428
Podpora volnočasových aktivit klientů	12	2500	30000
Technické vybavení klubu	-	-	10000
Pronájem prostorů klubu	12	10000	120000
Náklady za služby (energie, vodné, stočné, internet)	12	2000	24000
Pomůcky na aktivity	-	-	5000
Celkem			1. 373 722,-

- V rámci udržitelnosti projektu stanovují i nákladové minimum zřizovatele (tab. č. 4), které počítá s maximálním možným snížením nákladů spojených s činností NZDM. Snižování se týká zejména personálních změn a s tím spojených mzdových nákladů. Úvazek pro sociálního pracovníka se sníží z 1 na 0,5 a pracovník v sociálních službách č. 2 bude nahrazen odborně vyškolenými dobrovolníky, kteří se budou v NZDM pravidelně střídát. Z tohoto důvodu je nutná spolupráce zřizovatele s organizacemi, které se oblasti dobrovolnictví dlouhodobě věnují.

Tabulka č. 4. Nákladové minimum

Náklady	počet měs./hod.	Kč/měsíc	celkem
Sociální pracovník/vedoucí služby (PP), úvazek 0,5	12	12500	150000
Pracovník v sociálních službách 1. (PP)	12	18000	216000
Mzda celkem	-	-	366000
Zákonné odvody: 34,2 % ze mzdy	-	-	125172
Pronájem kanceláře pracovníků	12	5000	60000
Náklady za služby (energie, vodné, stočné, tel. a internet)	12	2400	28800
Kancelářské potřeby	12	200	2400
Stáže, kurzy a školení pracovníků a dobrovolníků	-	-	10000
Aktivní odpoledne - pronájem tělocvičny, 350Kč/hod.	6	-	2100
Aktivní odpoledne - ohodnocení lektorů (DPP) 250kč/hod.	5	-	1250
Zákonné odvody: 34,2 % ze mzdy	-	-	428
Podpora volnočasových aktivit klientů	12	1000	12000
Pronájem prostorů klubu	12	10000	120000
Náklady za služby (energie, vodné, stočné, internet)	12	2000	24000
Pomůcky na aktivity	-	-	5000
Celkem			757 150,-

Závěr

Projekt komplexně vykresluje možnosti sociální práce s dětmi a mládeží na ulici a v NZDM. V případě, že zřizovatel nebude chtít uchopit projekt v celé jeho šíři, je možné si zvolit pouze vybrané klíčové aktivity a použít je při práci s cílovou skupinou.

Projekt byl v předchozích kapitolách popsán tak, aby bylo možné ho předložit potencionálním zřizovatelům, kteří ho můžou na základě zde uvedených informací zrealizovat. Zda je projekt schopen naplnit stanovené cíle, může prověřit pouze jeho praktická aplikace do reálného prostředí. I když jsem vycházel z vlastních profesních zkušeností a čerpal z odborné literatury, vím, že samotný proces, při kterém se podobné projekty v praxi aplikují, přináší řadu dalších otázek, na které nebylo možné se teoreticky připravit. Tento projekt není v tomto ohledu žádnou výjimkou a netvrdím proto, že je bezchybný či dokonalý.

Mé osobní očekávání ohledně této práce se naplní v případě, že popsané činnosti a metody práce nezůstanou ležet pouze jako soubor uložených dat tak, jak to u těchto prací často bývá. Potěšilo by mě, kdyby si projekt našel cestu do světa (mimo CMTF) a inspiroval podobně smýšlející lidi na jejich cestě pomoci člověka člověku.

Seznam literatury a použitých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Lubomír PELECH. *Sociální práce na ulici - streetwork*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-048-1.

Co je ČAS [cit. 19.5.2018]. Dostupné z: <http://streetwork.cz/stranka/2392/co-je-cas>

Elektronické formuláře pro registr poskytovatelů sociálních služeb [cit. 19.5.2018]. Dostupné z: <https://formulare.mpsv.cz/oksluzby-registr/cs/welcome/forms.jsp>

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál, 2011.

HANŽLOVÁ, MACEK, 2008. *Zvládací strategie a styly dospívajících. Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 43, 2008, č. 1, s. 3–22. [online]. Dostupné z: http://www.vudpap.sk/sub/vudpap.sk/images/CelyCasopis/papd_2008-1-text.pdf

JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

NEDĚLNÍKOVÁ, Dana, ed. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008.

NEVORALOVÁ, Monika a Lenka ČABLOVÁ, *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-89-7.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

SIEGEL, Daniel J. *Rozbouřený mozek: dospívání, teenageři a jejich výchova*. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7553-040-0.

Vyhláška 505/2006 Sb. Zákona o sociálních službách.

Zákon č. 108/2006 Sb., o Sociálních službách v aktuálním znění.

Zákon č. 410/2005 Sb., o Hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.

ZEMANOVÁ, Vanda a Martin DOLEJŠ. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4492-5.